

**Margit Simonsen Riis
og
Jens Møller Riis**

Fra **Køng** sogn

Køng Kirke

Brikker til et mønster om Køng Kirke og dens præster 1536 – 2012

Materialet/stoffet er overordnet delt i 2 dele:

Første del

**Omkring Køng Kirke
før og nu**

Anden del

Omkring de 21 præster

**Afhandling
2012**

Redaktionen sluttet aug. 2012

Forord

Nu gider jeg snart ikke snakke mere om gamle præster, sagde Margit.

Jens gav hende ret - det var ham, der stod for skrivningen. De blev dog enige om, at nu, da de var så langt fremme, måtte arbejdet gøres færdig.

Det skulle også være ordentligt
og helst sat op på en måde så fremtidige læsere
både kunne forstå og dermed
danne sig overblik over indholdet.

At skrive om historiske forhold betyder:

at man skal være ydmyg overfor sine kilder,
at skal have en hæderlig tilgang til
at læse og fortolke de gamle tekster,
at man man ikke må blive for selvsikker
er man i tvivl - anfør begge muligheder
og husk
at bruge et moderne sprog.

Arbejdet med denne afhandling har stået på i et års tid

Det blev mere omfattende og tog længere tid, end vi i første omgang havde beregnet.

Mange mennesker har bistået med råd, vejledning og oplysninger, hvilket vi gerne vil udtrykke vor tak for. Foruden til de mange nævnte under kilder, vil vi sige en særlig tak til pastor Jørgen Bendixen og menighedsrådsformand Grethe Bjært.

Endelig - og det er væsentligt - tak til vor gamle ven, Ingvard Rasmussen, fra Aarhus for drøftelser om emnets mange "hjørner" samt udnyttelse af hans store viden fra hans registreringer om gårdene i Køng.

Vi håber, at kommende læsere vil få gavn og glæde af skriveriet om Køng Kirke ikke alene til almindelig læsning, men også som kildekrift.

Endelig - det er et stort materiale, og trods god korrekturlæsning kan der være fejl - vi beder om overbærenhed, og vi tager med glæde mod bemærkninger desangående - også hvis der er nye tilgange til stoffet.

Gummerup sept. 2012

Margit og Jens

Rettigheder - copy right

Nærværende arbejde / afhandling på ca. 200 sider er skrevet og trykt på et almindelig EDB anlæg.

Arbejdet er kun trykt i få eksemplarer, som er

- overgivet til familiemedlemmer og enkelte andre
- Lokalhistorisk Arkiv i Glamsbjerg
- Landsarkivet for Fyn

Dertil er eksemplarer, incl. et USB stik indeholdende samme, overgivet til pastor Jørgen Bendixen og Køng Menighedsråd i Glamsbjerg.

Vi har en aftale med disse om, at de for egen regning må mangfoldiggøre materialet - dog uden at en egentlig kommerciel udnyttelse finder sted.

Vi forventer i forbindelse med dette, at man ikke ændrer eller redigerer i afhandlingen. Brug af dele af afhandlingen er tilladt, men i så fald skal kildeangivelse anføres.

ISBN nr.

Såfremt menighedsrådet ønsker en ISBN nummer, må det selv på rette tid og sted anmelde ønsket om et sådant.

Forkortelser

Der er anvendt almindelige forkortelser som f. = født, d. = død dbt. = døbt, g. = gift, c. = ca. = cirka.

Gamle tekster er i få tilfælde citeret direkte fra kilden, men i de fleste tilfælde er de tilrettet til et moderne sprog.

Indholdsfortegnelse 1.del

side 4 af 76

Titelblad	side 1
Forord	2
Rettigheder	3
Indholdsfortegnelse	4
CV for Margit og Jens	6
Tidligere udgivelser	9
Kildeangivelser	10
- - - - -	
Historien om historien	14
Indledende brikker til kirkens historie.	16
Ejerforhold	19
Kirkens tilstand	20
Udvendig vedligehold	21
Indvendig vedligehold - herunder inventar	23
Kirkens bøger	31
Kirkebogen	31
Andre protokoller	31
Salme- og ritualbøger	32
Reformationen 1536	
Forspillet	33
Reformationen	33
Kirkeordinansen 1537	34
Tiende	35
Patronatsretten - overgang til selveje	39
Bisperne	46
Præster som embedsmænd	47
Præsternes økonomi	47
Seidelin	
Colding, sen.	
Degnen	51
Oversigt over degne	
Præstegårdens Bygninger	54
Præstegårdens jorder	56
Fællesskabets tid	56
Pastor Berings bortforpagtninger	58
Udskiftning	59
Bortforpagtninger	59
Salg af præstegårdsjorden	61
Præstegårdshaven	63
Præsteboligen	63
Kirkegården	64
Grundloven af 1849	66
Menighedsrådsloven	68
Fremtid	70
Appendix	72
II del med præster	74

Indholdsfortegnelse 2.del**Oversigt over Præster**

Indledning side 74-76

Kort Oversigt over Præster i Køng

Nr.	navn	årstal	antal sider
1.	Hans Lauritsen	1527-1560	2
2.	Peder Hansen	1560-1581	3
3.	Rasmus Hansen	1581-1630	4
4.	Henning Clausen Bang,	1630-1666	5
5.	J. Jacobsen Holst	1666-1669	2
6.	Hans Steffensen	1669	1
7.	J. Jespersen Bagger	1669-1673	1
8.	Joh. Hendrich Morville	1673-1687	1
	Nævnt 1682 - kun i Køng		
9.	Peder Pedersen Bering også Verninge	1687-1727	17
10.	Jacob Hansen Sandvad, kapellan fra 1715,præst	1727-1747	10
11.	Hans Jacobsen Hvalsø,	1747-1772	15
12.	Niels Dorf G. Diderichsen	1772-1775	2
13.	Ivar Seidelin	1775-1820	23
14.	Chr. Storch	1820-1870	10
15.	Peder Andreas Colding	1870-1886	12
16.	J.F.A. Colding - søn	1886-1917	6
17.	E Pontoppidan Thyssen	1917-1923	3
18.	J.Fr.V.M. Kelstrup	1923-1941	5
19.	Jørgen Frankov-Petersen	1941-1977	3
20.	Lars Paludan	1978-2005	2
21.	Jørgen Bendixen	2006-	3
	kirkebogsførende for nye pastorat fra	2012-	
	Astrid Kirk Paludan halvtidspræst	2010-2012	
	Else Suhr, sognepræst	2012-	

Siderne er ikke nummererede
men alle sider er påført præstens fil navn
og med fortløbende numre efter dette
så hver præst har eget sidetal.

Curriculum vitae

for

Margit Simonsen Riis

Født 19.juni 1929 på Bågø som datter af gdr.Martin Simonsen og hustru Karen, født Andersen.

Alm.skolegang i Bågø Skole.

Alm. Forberedelseksamen fra Glamsbjerg Fri- og Efterskole 1945.

Uddannet ved husligt arbejde hos sin mor, på Brahesborg Slot, hos mejeriejer og folketingsmand Johs.Kyed og hustru på Skovvang i Lumby samt hos skotøjshandler Skovsted i Odense.

Indimellem ophold på Askov Højskole, Odense Fagskole og husholdningskolen "GL. Ankerhus".

Afgangseksamen fra Ankerhus Husholdningsseminarion 1954.

Underviser samme sted 1954/55

Ophold på Århus Universitet - Specialkursus i Husholdning 1955/56

Konsulent hos De samvirkende danske Husholdningsforeninger med arbejdssted fra Svendborg fra 1956 - 1989.

Deltidsunderviser på Gartnerhøjskolen i Søhus.

Fra 1972 udvidedes konsulentarbejdet til også at omfatte husholdningsarbejdet hos De fynske Landforeninger indtil 1989.

- - - - -

Byrådssmedlem i Svendborg 1966-1970. (V)

Bestyrelsesmedlem og næstformand i foreningen af danske Husholdslærere (Husholdningslærerforeningen) 1970 - 1976.

Medlem af Forbrugerrådet 1970 - 1980
herunder forsk. ministerielle udvalg.

forsættes næste side

Medlem af Levnedsmiddelrådet 1976 - 1980

Forbrugerklagenævnsmedlem 1975 - 1980

- - - - -

Er gift med Jens Møller Riis.

Bopæl: hendes hjem: Bøgebjerggård
Fåborgvej 91,
5620 Glamsbjerg.
pr.17/1 2001 Skovgyden 2, 5620 Glamsbjerg

O = O = O = O = O = O = O

Curriculum vitae

for

Jens Møller Riis

Født 16. okt. 1932 i Durup som søn af gdr. Niels Riis, og hustru Julie Amalie, født Møller.

Alm. skolegang i Durup skole, konf. Durup Kirke 1946

Præliminærksamen fra Roslev Realskole 1949.

Praktisk landbrugsuddannelse hjemme, på flere landbrug i periode 1949-56 nemlig Bjørnemosgård v. Nr. Broby, Lundgård Forsøgstation v. Vejen og Østrup Skovgård v. Fåborg

afbrudt af ophold på

Hesteavlscenter" Ny Toftegård" v. Ølstykke i 1951,

Ophold på Askov Højskole 1951/52

Aftjening af værnepligt ved Jydske Ingeniørregiment 1953-54

Ophold på Korinth Landbrugsskole 1955/56

forsættes næste side

Svinekontrolassistent v. Salling Landboforening 1956/57.

Begyndte studium på Landbohøjskolen i 1957 med dimission som cand. agro. 1960.

Ansæt på Jordbrugsøkonomisk Institut i København 1960-61.

Landbrugslærer på Grindsted Landbrugsskole og konsulent i Slaugs Herreds Landboforening 1961-65

Fra 1965 og 25 år frem sekretariatschef i De fynske Landboforeninger med div. bijob.

I periode 1990-93 skribent til "Landbrug Fyn".

- - - -

Har fra 1967 sideløbende drevet selvstændigt landbrug, bl.a. slægtsgården "Over Møjbæk" i Salling.

- - - - -

Har været medlem af forskellige bestyrelser og nævn i lokalområdet bl.a. Skatteankenævn (V) i Glamsbjerg Kommune.

- - - - -

Gift den 1. marts 1974 med Margit Simonsen Riis.

Bopæl: hendes hjem: Bøgebjerggård
Fåborgvej 91,
5620 Glamsbjerg.
pr.17/1 2001 Skovgyden 2,5620 Glamsbjerg

- - - - -

Har fra tidligere ægteskab
3 børn:

Niels Riis, f. 30. sept. 1959
Bo Karlshøj Riis, f. 28. sept. 1963
Lisbeth Riis, f. 6. juli 1966

TIDLIGERE UDGIVELSER

Af samme forfattere, Margit Simonsen Riis og Jens Møller Riis er lavet redegørelser/afhandlinger om

ESKØR

1999

Gårde og huse i Eskør i Husby sogn. Heri MARGITS ANETAVLE på hendes mor, Karen Simonsen, f. Andersens side. Afleveret til Landsarkivet for Fyn og Lokalhistorisk Arkiv i Ejby/Brenderup.

Bågø

1999

Bågø i Lillebælt omhandler gårde på Bågø og MARGITS ANETAVLE på hendes far, Martin Simonsens side. Afleveret til Landsarkivet for Fyn og Lokalhistorisk Arkiv i Assens

Møjbækgårdene i Thorum sogn i Salling

1998

Historien om Jens´hjem. Her kommer man ind på slægterne på gårde som Eskov og Høntoft i Selde sogn, Selde Mølle, Kobberupgården, Thorum Vestergård, Ågård i Ll. Thorum, gårdene i Lindum m. fl. Alle beliggende i nordøst-salling. Afleveret til Landsarkivet for Nørrejylland, Slægtsgårdsarkivet på Gl. Estrup samt Lokalhistorisk Arkiv for Sundsøre Kommune.

Slægtsoversigter og anetavler

2000

Riis´ernes Saga er afhandling om Jens´familie

Vedrører Jens´fars familie fra nordøstsalling og Jens´mors familie fra henholdsvis Vesthimmerland og Vendsyssel med hovedvægt på Sæbyegnen.

Materialet er afleveret på Lokalhistorisk Arkiv i Sundsøre Kommune og på Landsarkivet for Nørrejylland samt i Sæby.

= = = = =

Fra **Køng** sogn - **huse og gårde i Gummerup**

2003 & 2004

Afhandling fremstår af to dele:

- en **Almindelig Del** om områdets almindeligheder.
- en **Speciel Del** om de enkelte matrikler.

Fra **Køng** sogn - **huse og gårde i Holte og Højbjerg**

2005

Materialet er afleveret på Lokalhistorisk Arkiv i Glamsbjerg og på Landsarkivet for Fyn.

Fra **Køng** sogn - huse og gårde i Højrup

2007

**Her er forfatterkredsen udvidet med
Bodil Hansen, Højrup**

Materialet er afleveret på Lokalhistorisk Arkiv
i Glamsbjerg og på Landsarkivet for Fyn.

O = O = O = O = O = O = O

Kildeangivelser

til

Køng Kirke I & II

Der gøres opmærksom på, at der under de enkelte afsnit ofte vil være anført kilde. Nedenstående skal derfor mere betragtes som et resume.

Samtaler. Nedenstående har på forskelligt vis bistået med oplysninger. - Tak for hjælp og bistand
Det gælder gamle og nuværende menighedsrådsmedlemmer samt andre:
Ane/ søster Møller, Køng Mølle
Ingrid Hansen, Højrup
Mikael Krarup, Gummerup
Ruth Duck, Højrup
Ketty og Willy F. Olsen, Trætholm
Bodil Jakobsen, Glamsbjerg
Bent Nielsen, organist, Glamsbjerg
Susanne Brahtz, graver
Marie Larsen, fhv. graverkone
Leila Venås, præsteseeretær
Anni Lunden, Odense
Jørgen Kroer, kirkeministeriet
Henning Nielsen, præst i Hyllested på Djursland
Lene og Tove Frankov-Petersen, præstedøtre (L.F & T.F.P.)
maler Bent Jørgensen, Glamsdalen
snedker Gunner Skovsby, Glamsbjerg
Lene Dalberg-Pedersen, Gummerup

Arkiver.

Lokalhistorisk Arkiv i Glamsbjerg
Landsarkivet i Odense:
    Båg herreds provstearkiv
    Bl.a. skifter efter præster
    Køng sogns præstearkiv
Krengerup Godsarkiv (på Glamsbjerg lokalh. Arkiv)
Invard Rasmussen registreringer om gårde i Køng (I. R.)
Egne registreringer og oversigter over gårde og huse i Gummerup,
    Højrup, Holte og Højbjerg samt Søholm
Folketællinger i Køng sogn
Kirkebøger for Køng og nabosogne
Køng Kirkes protokoller - i den udstrækning
    de er tilgængelige

Tidskrifter og bøger

Tidskriftet Skalk nr. 1 2012-07-13
Hans Krog: Vestfyns Hjemstavn 1990-98
    Vedr. Ambrosius Stub og hans tid
Knud Aarup: Omkring Kerte Kirke
Politikens Danmarkshistorie
Mogens Seidelin: Seidelinsslægten
Bisp Jacob Madsens Visitatsbog
Adelsårbogen
E. Bulow: Danske gårde
S.V.Wiberg: Ny gejstlig Stat, f.x. 1860
Omkring Colding fam.
    Årbog fra Randers Amts hist. Selskab
    Personalhist. Tidsskrift 1944
Ane Sofie Seidelin. 2 Erindrings skrifter om
    Seidelin-Dreiøe fam.
Glamsbjerg Kirkes Jubilæumsskrift 2012

Fotos

Der er bevist ikke medtaget fotos - dels kender vi meget lidt og
dels har vi ment, det lå uden for opgaven.
Der hænger mange fotos og malerier i præstegården.
Lokal hist. Arkiv i Glamsbjerg har noget billedmateriale.
Her findes bl.a. en fotoalbum fra omkr. år 1900.

Margit Simonsen Riis og Jens Møller Riis

Køng Kirke I

Brikker til et mønster om Køng Kirke og dens præster 1536 - 2012

Materialet/stoffet er overordnet delt i 2 dele:

Første del

**Omkring Køng Kirke
før og nu**

Anden del

Omkring de 21 præster, der har været i Køng siden reformationen i 1536

Disponering af stoffet til anden del var meget ligetil. Her var et antal præster. Hvad var mere naturligt end at tage dem en ad gangen og i kronologisk rækkefølge

Disponering af stoffet til første del

Første del gav anledning til mange overvejelser. Der var nemlig mange dimensioner at tage hensyn. Der var en kronologisk dimension. Vi kunne ikke undlade at se lidt på forholdene før reformationen - altså før 1536. Dertil var der også en aktuel dimension, idet vort arbejde også skulle fortælle om helt aktuelle forhold. Da kirken og dens folk også har haft stor betydning for administrationen af lille Danmark, måtte dette også med. Erhvervsudviklingen i landet i de ca. 500 år kunne vi heller ikke undgå.

Dertil skulle vi i størst mulig omfang undgå for mange gentagelser og alt for mange petitesser.

Sådan kunne vi blive ved. Andre ville nok have valgt en anden disponering, end den vi besluttede os for at bruge.

Disponeringsplanen se på næste side, jf. i øvrigt også indholdsfortegnelse.

Disponering af stoffet om Køng Kirke

Før og nu

Historien om historien
Indledende brikker til kirkens historie.
    Lidt resumeagtig
Ejerforhold
Kirkens tilstand
    Udvendig vedligehold
    Indvendig vedligehold -
        Herunder inventar
Kirkens bøger
    Kirkebogen
    Andre protokoller
    Salme- og ritualbøger
        = = = = = =
Reformationen 1536
    Forspillet
    Reformationen
    Kirkeordinansen 1537
        = = = = = =
Tiende
Patronatsretten -
    overgang til selveje
        = = = = = =
Bisperne
Præsten som embedsmænd
Præsternes økonomi
    Seidelin
    Colding, sen.
Degnen
    Oversigt over degne
        = = = = = =
Præstegårdens Bygninger
Præstegårdens jorder
    Fællesskabets tid
        Pastor Berings bortforpagtninger
    Udskiftning
    Bortforpagtninger
    Salg af præstegårdsjorden
Præstegårdshaven
Præsteboligen

Kirkegården
    = = = = = =
Grundloven af 1849

Menighedsrådsloven

Fremtid

Historien om historien.

Helt fra jeg gik i skole, har jeg interesseret mig for de mange forskellige former for historie. Det kunne være på landsniveau - det kunne være lokalhistorie - det kunne også være angående slægtshistorie. Heldigvis havde min kone nogle tilsvarende interesser. Da vi på et relativt tidligt tidspunkt afviklede vort eksterne arbejde, tog vi os tid til at dyrke de historiske interesser.

Det startede med vore slægter og vore landbrug. Sådan noget er jo i sig selv spændende. Sagen er, at hver gang, man løser et spørgsmål, toner der to nye spørgsmål frem, nemlig hvem er forældre og hvordan med søskende, samt hvor boede de. Eller sagt på en anden måde - tingene har en tilbøjelighed til at brede sig, hvis man ikke direkte beslutter, at her lukker vi - vel vidende - at vi faktisk ikke er færdige. Vore slægter og familier samt deres hjemegne i form af sogne og boliger er i rimeligt omfang afsluttede.

- - - - -

Vi har udarbejdet større afhandlinger om Huse og Gårde i 5 af 7 ejerlaug i Køng sogn, nemlig Gummerup, Højrup, Højbjerg, Søholm og Holte med deres mange matrikelnumre.

I forbindelse med dette har vi ikke kunnet undgå at berøre de to sidste, nemlig det mindre ejerlaug, Glamsbjerg og det relativt store ejerlaug, Køng, idet navnet både dækker et sogn og et ejerlaug.

Der henvises til indsatte bilag om oversigt over tidligere arbejder / afhandlinger.

Tilbage stod ejerlaugene Glamsbjerg og Køng. Af gode grunde havde vi ikke kunnet undgå nogle registreringer herom, men Køng føltes - når man tog hensyn til vor alder - næsten uoverkommelig stor. Det drejer sig faktisk om ca. 115 matrikelnumre plus alle binumre, nemlig de med bogstaverne.

Heldigvis - når man arbejder med slige emner - finder og træffer man meget let ligesindede med de samme interesser.

En af dem her var, Ingvard Rasmussen, boende i Højbjerg ved Århus, men som havde slægtsrelationer tilbage her til Båg herred - særlig i Hårby og lidt i Køng sogn.

Det lykkedes os, at overtale Ingvard Rasmussen til at foretage nogle registreringer fra Køng ejerlaug, idet vi stillede alle vore - omend nogen mangelfulde - registreringer til rådighed, ligesom vi indvilligede i at bistå i fornødent omfang.

Omfanget blev ikke alle huse og gårde i Køng ejerlaug - altså med Køng matrikelnumre, men alle gårde og så den del mindre landbrug og huse, som havde en ikke uvæsentlig historisk interesse.

Blandt disse var selvfølgelig Køng Præstegård. Vi vidste noget om den, og under Ingvard Rasmussens arbejder kom der endnu flere spændende forhold frem om gård og præster.

Ved sommermødet i præstegården i 2011 kom pastor Henning Nielsen, sognepræst i Hyllested m.fl. sogne på Djursland til stede, dels for at prædike og dels for at fortælle om sine slægtsmæssige relationer til de tidligere herværende præstefamilier, Seidelin og Colding. Jeg føler mig ikke overbesvist om, at deltagere ved mødet - i modsætning til undertegnede - var særlig optagne af den sidste afdeling.

Jeg kunne ikke lade være at gå hjem og kikke lidt nærmere på mine og Ingvard Rasmussens registreringer. Jeg kunne straks se, at her var stof til noget, jeg ville kalde en spændende historie.

Efter drøftelser med min kone og senere med pastor Jørgen Bendixen gik jeg/vi i gang i løbet af efteråret 2011.

Vi var hurtig på det rene med, at vi ikke bare lige kunne skrive lidt om de 21 præster. Der skulle lidt ramme om dem i form af kirke og præstegård, hvilket igen bevirkede, at de i nogen grad skulle sættes ind i et landshistorisk perspektiv.

Vi søger slægtens spor i stort og småt,
i flinteøksen efter harvens tænder,
i mosefundets smykke, plumpt og råt,
i kirkens kvadre, lagt af brede hænder.
Hvert skimlet skrift, hver skjoldet alterbog
har gemt et gran af slægtens ve' og våde;
nu skal de røbe mig, hvad vej jeg drog,
og løfte mig en flig af livets gåde.

Jeppe Aakjær 1916

Indledende brikker til kirkens historie

Vi ved, at Ansgar kom til Danmark i 826, og at det gik trægt med at udbrede kristendommen. Harald Blåtand (Konge ca.940 - 985) tog dog æren for at have kristnet danerne, jf. hans runesten v.

Jelling Kirke - også kaldet Danmarks dåbsattest.

Vi ved også, at de første kirker var trækirker - sikkert bygget på gamle kultsteder. Et taktisk klogt træk. Man demonstrerede dermed, at kristendommen havde sejret over den gamle asatro, og forhindrede faktisk folk i at bruge de gamle kultsteder til forsæt brug for den gamle tro.

Hvem byggede så kirkene. Der er 2 teser:

- a. Det gjorde fælleskabet i og for et geografisk område.
- b. Det gjorde en stormand i området først og fremmest for sig og sin familie/slægt.

Det første er en smuk tanke, men jeg tror alligevel afgjort mest på den sidste. Det falder helt i tråd med forløbet op i tiden med, at en kirke havde en ejer.

De første stenkirker dukkede op i Svend Estridsens regeringstid 1047-1074. Denne konge var på mange måder en stor taktiker. På den ene side ville han ikke helt underlægge sig Pavens indflydelse, og på den anden side måtte han give lidt køb for at undgå det.

Tilbud om stenkirker passede paven og hans repræsentant i form af ærkebispens i Hamborg godt. Lidt en politik som: "noget for noget". Der var også andre bevæggrunde til at bygge nye stenkirker. Stenmestrene magtede efterhånden opgaven med rent ud sagt at kløve sten. Stenkirker kunne i ufredstider være et sikkert tilflugtsted. Stormænd kunne ved dette kirkebyggeri manifestere deres magt. De havde dermed også bestemmelsesret over hvilke folk, de lukkede ind i deres kirke - det kunne i mange situationer bruges som et presionsmiddel.

Måske har vi her kimen til middelalderens feudalsystem med opdelig i samfundet, f.x. ejere contra fæstere.

- - - - -

Vi kan ikke gå i dybden med Køng Kirkes gamle historie. Dertil er alt for mange ting udforskede - faktisk på linie med mange andre fynske middelalderkirker.

- - - - -

Der har sandsynligvis oprindeligt været en trækirke el. flere på nuværende kirkes sted - et sted, som sikkert har været et gammelt kultsted under den gamle asatro.

Kyndige mennesker har anslået, at den første del af en stenkirke her i Køng er opført i perioden 1130-1160.

Det har nok blot oprindeligt været et rektangulært hus bygget i kampesten med højtsiddende vinduer i romersk rundbuestil. Foruden at være et gudshus kunne det så tilmed i ufredstider være et beskyttelseshus. Hvornår kor og tårn samt våbenhus er tilbygget, ved vi ikke. Det er ikke undersøgt, om man har brugt de såkaldte klostermål. (t Kirken har nok oprindeligt haft et fladt loft, som kunne bruges som kornmagasin for tiendekornet. Det er måske gået til og - da gotikken holdt sit indtog - blevet erstattet af hvælvinger. Hvælvingernes støttepiller forekommer at være bygget inde i selve kirkerummet. Ses bl.a. ved, at der er revner og pillerne murmæssigt ikke synes at være i "ferbandt" med den gamle ydermur.

Det understreges yderligere af, at det ikke har været nødvendigt at bygge udvendige støttepiller.

Angående taget - stråtage var jo forgængelige og ved ildebrand meget risikable - så vi ved ikke ret meget. Man kendte tegltagsten, fabrikeret som såkaldte munke-nonnesten. Blytage var materiale-mæssigt dyre, men "kunsten" at støbe blytage var kendt.

- - - - -

Bisp Jacob Madsen har under en af sine 3 visitatsbesøg 1588-1604 beskrevet kirken med skib, kor, tårn og tag delvis af bly og med 6 hvælvinger. Der synes også at være en indgang i nordsiden - kvindeindgangen - men om der også, jf. tegning, har været en slags våbenhus kan diskuteres. Denne kvindeindgang anes stadig inde i kirkens nordvæg særlig under bestemte lysvinkler.

Videre med den gode bisp Jacob Madsen. "Der var et alter med bord med 2 nye og 3 gamle (lyse)stager. Der er også en altertavle med Christi korsfæstelse og de 2 "røffere" samt sidefløje."

Dertil er nævnt, "at fonten /døbefont er anbragt i capellet (må være koret). Der er en prædikestol i søndersiden og en god (x) degnestol og i modsætning hertil en skarns skriftestol."

Så skriver Jacob Madsen om en grøn farve. Nu kan en grøn farve jo være mange ting - men alligevel !

teksten lyder:

"Kirken grøn inden vdj, ilde fardige"

fardige = godt vedligeholdt

Vi har været flere til at se på det -

Må tolke det sådan: Kirken er indvendig dårlig vedligeholdt -
Grøn af mug !

- - - - -

t) kilde: se Knud Aarup: omkr.Kerte Kirke

x) står på Møntergården i Odense

Se Biskop Jacob Madsens visitatsbog 1588-1604
Seneste udgivelse ved
Jens Rasmussen og Anne Riising 1995
Se også teksten under 3. præst Rasmus Hansen

Fra andre kilder ved vi, at våbenhus i sydside og kvindeindgang i nordside med døre begge steder kunne give rigtig meget træk, sus og kulde i et kirkerum, der ikke kunne opvarmes.

Vi ved selvfølgelig ikke, hvornår kvindedøren er blevet lukket, men et gæt kunne være, at det skete i forbindelse med byggeri af tværskibet, som nogen også ynder at kalde korsarmen.

Efter min mening er det kirkens kedeligste område. Den er sikkert blevet tilbygget i den pietistiske tid under Chr. d.6. 1730-1746, hvor man var forpligtet til kirkegang, og kirken derfor manglede rum til menigheden.

Vi ved, at der har eksisteret en ældre - nu bortkommen - "takselgestavle" rettet til herskabet på Søholm for kirkerestaurering i henholdsvis 1749 og 1771. Der er måske tværskibet !

- - - - -

I ældre tid sad kvinder og mænd i hver sin side i kirkeskibet. Mændene på højre side set op mod alteret og kvinderne på den modsatte side, jf. de gamle indgangsdøre.

Ganske vist ikke her, men i mit hjemsgn i det nordjydske sad mine bedsteforældre, gift 1901, livet igennem på hver sin side. Mine forældre har fortalt, at da et ungt ægtepar, gift i 1930, pludselig begyndte at sidde sammen, gav det anledning til en del snak og skepsis - men det varede ikke så længe, før alle de yngre gjorde det samme.

Ellers var det sådan, at hver familie havde sin stol med de største hartkornsejere øverst.

Pastor Seidelins 1775-1820 - præst nr. 13 - fik her et problem. Med befolkningsforøgelse, udskiftning og udstykning efter år 1800 var der mange nye familier, der ikke kunne få faste pladser, så nogle gårdmænd måtte sidde nede bag husmænd, som ikke havde meget hartkorn. Denne store utilfredshed medførte, at 12 af sognets beboere i 1811 ansøgte om, at få kirken "omstokket" - d.v.s. pladserne skulle omfordeles, så man igen kunne sidde efter den rette hartkorn. Iver Seidelin anbefalede dette overfor kirkeejeren, Lensgreve Rantzau på Krengerup.

For at give plads var det nødvendig at opsætte et pulpitur/ en balkon med stolerækker - det har man sikkert gjort - men hvor og hvordan? - hvornår er det nedtaget ?

I 1815 fandt denne omstokning sted under ledelse af forvalter Fentz fra Krengerup og med deltagelse af pastor Seidelin, sognets skolelærer, kirkens værger og 2 mænd fra hver by.

Sagen ses ikke diskuteret senere, så den må anses for tilfredsstillende løst. - jo, det hedder omstokning !

En kættersk tanke om kirkebyggeri

Det ældste kirkebyggeri har selvfølgelig interesseret kirkeforskere og arkæologer. Udgravninger lige omkring kirkebygninger har ikke givet entydige resultater. Dette skyldes i høj grad, at disse nære områder ved kirken har været brugt til begravelser. De er derfor "genemgravede" eller med et nutidsord "gennemrodede". De mange udgravninger omkring Jelling Kirke og senere Ravnkilde Kirke i Himmerland har sat nogle "tanker" i gang.

Måske var stenbyggeriet en generation ældre, end vi hidtil har regnet med. Måske var koret den første del af byggeriet. Det var ganske vist i så fald en meget lille kirke, man startede med. Senere har man så udvidet med et kirkeskib og ændret den oprindelige dør til en korbue.

Der ses "brud" i de to nævnte kirkers nuværende kors østlige ender. Det kan forklares med, at der oprindeligt har været et meget lille kor, som enten er blevet revet ned eller blevet til en lille apsis (Ravnkilde).

Kilde: tidskriftet Skalk nr. 1 febr. 2012

Forfatter Thomas Bertelsen

Ejerforhold

Ifølge kilder i Krengerup Godsarkivs annaler skulle ejerforholdene have været sådan:

Ved reformationen i 1536 overtog Kronen/Kongen alt kirkegods. Her blev det til Chr. d. 5.'s tid 1670-1699.

Denne konge tilskødede Køng Kirke til admiral Henrik Bjelke med rettigheder og forpligtigelser.(x

Se mere under patronatsretten !

Årsagen kunne have været, at Kongen skyldte admiralen penge for hans virksomhed/arbejde for kronen. Det var ikke ualmindelig i hine tider, at man i stedet for rede penge fik noget gods.

Admiral Henrik Bjelke (1613-1683) gjorde kongerne Fr. 3 og Chr. d. 5 store tjenester ikke alene i forbindelse med svenskekrigene, men også i forbindelse med etablering af Enevælden i 1660.

Henrik Bjelkes enke Vibeke Juul overtog efter sin mands død Kirken, som hun solgte til Morten Skinkels enke, Anna Carisius på Søholm v. skøde af 12/11 1695.

Kirken forblev derefter i Søholms eje indtil grev Holcks auktion i 1770, hvor den sammen med Søholm og tilhørende fæstegods blev købt af Chr. Schøller fra Margård. Skøde 30/1 1771.

Schøllers interesse for sit herværende gods var ringe. Allerede året efter videresolgte han ved skøde af 11/6 1772 kirken til grev Rantzau på Krengerup

Hos denne slægt blev kirken så indtil 10. jan. 1910, hvor den overgik til såkaldt selveje.

Umiddelbart skulle man mene, at det var en smal sag at lave en handel mellem Greven på Krengerup, som ejer og sælger, og det nye menighedsråd etableret ved lov af 1903 som køber.

Men så enkel var tingene slet ikke.

For ikke at skulle gentage historien henvises igen til afsnittet om patronatsretten.

Det tog meget lang tid, og først den 17. okt. 1910 kunne der laves et forslag til regulativ for Køng selvejende Kirke.

Man fornemmer tydeligt, at dette sidste er pastor Coldings værk, men efter datidens lov var han også formand for menighedsrådet.

Ved samme lejlighed valgtes bygmester Christensen til Kirkevæрге og gårdejer Jens Andersen (Tjenergården) til kasserer.

Med dette og senere lovændringer er Køng Kirke blev styret frem til i dag i 2012.

- - - - -

x) Krengerup arkivalier skriver admiral Chr. Bjelke og 1686 - kan ikke passe, for Chr. Bjelke kendes ikke. Der må menes admiral Henrik Bjelke gift med Vibeke Juul. Han døde i 1683.

Årstallet for overdragelsen er lidt usikker, men jeg skønner, at det er sket en del år før 1683.

1686 passer bedre for enken Vibeke Juuls overtagelse. Hun var efter overlevering en meget myndig og energisk dame.

Kirkens tilstand

Fra ældre tid har vi oplysninger fra bisp Jacob Madsens visitatsbog 1588-1604

Fra kirkeejer /Krengerup godsarkiv oplyses om større restaureringer i 1749 og 1771

Desværre oplyses ikke, hvad disse er gået ud på - kan det bl. a. have været tværskibet ?

- - - - -

I kraft af kirkesynsprotokollen kan man forsøge at danne sig et overblik over vedligeholdelse og større restaureringer siden 1862. Generelt synes man at have haft den holdning, at et rimeligt årligt vedligehold forebygger større restaureringer.

- - - - -

Hvis man endelig i nyere tid skal tale om større restaureringer må der henvises til årene 1910 og 1972.

1910 og årene der omkring

I forbindelse med overgang til selveje i 1910 blev der efter et større kirkesyn foretaget en del restaureringer /investeringer såsom nye kirkestole, nyt varmeanlæg og udvidelse af kirkegården med et større dræningsarbejde til følge.

Altsammen for den hidtidige kirkeejers regning !

Bygning af et ligkapel skete på den nye kirkegård og må være sket mellem 1913 og 1915

Se også under patronatsretten

1972

Kirkestolene blev malet, gulvene afhøvlede. I samme forbindelse og i tilknytning hertil blev forskellige inventargenstande også restaurerede eller fornyet.

Herefter opdeles emnet i ydre/uvendige vedligeholdelser og indvendige med særlig vægt på inventar.

Udvendigt og bygningsmæssigt vedligehold

Taget.

Som nævnt under bisp Jacob Madsen havde noget af kirken blytag.

Efter oplysninger i Krengerup arkiv skulle kirken i 1807 have haft blytag.

Vi kender ikke udviklingen, men fra et maleri hængende i præstegården havde kirken blytag omkr. år 1900. Bly var også dengang et værdifuldt metal, og noget tyder på, at det var i dårlig stand, så efter forskellige forhandlinger og jf. synsprotokollen fik man i 1919 tilladelse til at udskifte dette tag med et rødt teglstenstag.

Hvordan økonomien har været - bly var dyr - måske har det gamle bly kunnet betale det meste af tegltaget !

Taget på tårnet har nok jævnlig voldt problemer. Kirkeejers Rantzau fik således i 1830 tilladelse til at udskifte noget blytag med egespånér på tårnets nordside.

Skal man tro maleriet, må det senere igen have fået blytag.

Tag og tagkonstruktion på våbenhuset har jævnlig givet anledning til problemer. Sidst blev taget fornyet i 1965.

Gulvet.

Kender ikke det oprindelige gulv, men det har sikkert været en brolægning af piksten. Det er nok blevet efterfulgt af flisegulv af mursten.

I forbindelse med overgang til selveje, blev der lagt - sikkert det nuværende - flisegulv i kor og tårnrum samt på gange og i våbenhus.

Det er jævnlig blevet restaureret og udbedret.

Murværket.

Ved kirkesyn henvises jævnlig til kalkning både af kirken udvendig og indvendig. Man forbaus over, hvor små penge dette kostede i forrige tider.

Kirkegårdsmuren.

Kirkesyn fortæller, at man jævnlig har måttet reparere denne. Noget kunne tyde på, at grunden for muren ikke har været ordentlig "forberedt"/ afdrænet.

Kirkeklokker.

De er sikkert gamle, hvorfor jeg ikke kender historien.

I dag er der 2 klokker - en stor og en lille - som man siger.

Ved kirketjenester ringer man indledningsvis med den store og så senere med dem begge. Der er blevet sat en knebelforbindelse på, så man kan ringe inde fra kirken.

I 1972 fik man et "motoranlæg" til brug ved kimning.

Efter kirkesyn i 1970 har klokkerne fået et eftersyn fra firma Thubalka i Vejle.

Der blev indført automatisk ringning i 2008

Varmeforsyning

I ældre tid kunne kirker ikke opvarmes. Vi kender også gamle beretninger om, at man fros med anstand i kirkerne.

Jeg ved heller ikke noget om, hvordan de første opvarmningsmuligheder var i Køng Kirke. Jeg har ikke fundet noget om en skorsten, men derimod set en på et maleri, som er omtalt både tidligere og efterfølgende. (side 21 og 23)

Eftersom vi fra kirkesyn omkring 1895 hører om en ovn - eller måske to - må vi antage, at der har været en udvendig skorstensmulighed i hjørnet ved døbefonten.

Benævnelsen ovn kan dække over en større kakkelovn.

Kun en nærmere undersøgelse af murværket vil kunne afklare om en skorsten.

Kirkesyn omkring overgang til selveje synes at have krævet nyt varmeudstyr - så der har været noget tidligere !

Efter en længere diskussion, bl.a. med stiftet, fik man lov til at anskaffe et anlæg fra firmaet Hess i Vejle. Det blev anbragt i hjørnet, hvor døbefonten nu står.

Efter beskrivelse (T.F.P. & L.F.) bestod det af en stor relativ flad ovn anbragt i en muret firkantet lidt aflangt rum ca. 2 gange 3 meter med væghøjde - vel ca. 150 cm.

Der må have været indtræksriste foroven. Foroven var hele "varmerummet" dækket af et kraftigt trådnæt, så man ikke risikerede, at noget faldt ned på fyret.

Kirkesyn har et par gange ønsket fornyelse af dette net, ligesom der er krav om nye renselåger.

Der har været en indgangslåge til rummet og et indre låge til selve fyret, idet man skulle fyre indefra i kirken, samt også fjerne asken ad den vej.

Tove Frankov-Petersen (T.F.P.) gør opmærksom på, at man havde en lille vogn til ildebrændsel.

Hvordan med skorsten ?.

Skal man tro maleriet i præstegården fra c. århundredeskiftet, synes der at være en skorsten ca. midt for på skibet. Nu ved vi, at datidens murermestre var eksperter i at lave "skorstensstole", så man kunne flytte skorstenspiben til et andet sted end i lod. Derfor kan den formodede skorsten udmærket have stået i det udvendige hjørne mellem tværskib og kor.

Så der må være blevet slået et hul gennem kirkemuren, for at få en trækkanal til røgen.

- - - - -

Hess varmeovnen må være udtjent i 1950'erne, for i 1956 blev der etableret et oliefyr i det vestligste udhus med varmerør til kirkens mange nye radiatorer. Det fungerer stadig, omend der nu efter 1987 fyres med gas.

Hess ovnen med murværk og skorsten er fjernet, og hele området er indrettet til plads for døbefonten.

Ligkapellet.

I ældre tid opbevarede man afdøde i hjemmet indtil begravelsesdagen. Efter stand og rang lod man kisten stå i storstuen, laden eller under et andet overdække.

Det havde selvfølgelig sine besværligheder. Derfor kom der særlig efter år 1900 krav om lighuse.

At de havde forbindelse til kirke og kirkegård var sådan set en naturlig ting. Her har man så valgt at bygge et kapel på den nyinddragne kirkegårdsjord - nok i periode 1913-15, idet det er nævnt ved kirkesyn i 1915.

Ligkapellet bruges ikke så meget mere. Folk dør på sygehuse eller institutioner, hvor man ofte har eget kapel.

Kapellet er faktisk i fin stil med kirken.

Indvendigt og Inventarvedligehold

Nuærende **prædikestol og alter** er fra omkring 1630, jf. indskæring. Da de bærer Skinklernes våben = den franske lilje, må vi antage, at de er doneret af herskabet fra Søholm. Hvem "mesteren" er, ved vi ikke, men det er nærliggende at antage, at det er "blækhussnedkeren", der har skåret dem i lighed med, hvad der sket i en del (t andre vestfynske kirker. Prædikestolen synes at være i god stand, men den blev også repareret i 1972, da den i øvrigt var ved at "falde ned", idet en bærende bjælke var mørnet helt op.

I den forbindelse fik trappen et nyt gelænder i nymodens enkel stil, som passer ganske godt med den gamle barokprædikestol.

Der har oprindeligt været en lydhimmel over prædikestolen og mellem trappe og stol en dør. Den sidste er nok gået al kødets gang og kunne i praksis undværes.

Man kan udnærket forestille sig at både prædikestol og alter har været malet i forskellige almuefarver. Disse er så ved en senere restaurering blevet "afsyret" væk.

t)kilde: Knud Aarup: Omkring Kerte Kirke

Alteret og altertavle.

Man må efter stilen antage, at altertavlen er af samme alder som prædikestolen.

Altertavlen synes lidt voldsom i forhold til pladsen - som kirkegænger kan man få fornemmelsen af, at den er ved at falde fremover. Nærmere eftersyn fortæller også, at den er i lidt slidt stand. Synsprotokollen fortæller, at alterbilledet blev restaureret i 1965. Menighedsrådsmedlemmer (Ruth Duch og Ketty Olsen) fortæller, at altertavlens skrifter blev repareret /nyforyldt af en konservator fra Odense omkring år 1982, hvor der også blev påsat revler for at støtte tavlen. Graverkone, Marie Larsen bekræfter, men er lidt usikker på årstallet. Marie og hds. mand Gunnar Larsen var graverfolk i periode 1971-87.

Alterbilledet er ikke som billede spændende, men derimod ved at det er udskiftelig. Man har sikkert tidligere haft flere billeder, som man så skiftedes mellem i forhold til de kirkelige højtider. Fra et gammelt kirkesyn ved vi, at der skulle have været et nadverbillede, hvilket passede udmærket til påsketid.

Altertavlen bærer en lidt mærkelig malet påskrift stående nederst på henholdsvis højre og venstre side sålydende:

Jørgen Hansen, Kjøng/Køng og Anders Pedersen,
Glensbjerg/Glamsbjerg lod denne tavle opsætte på kirkens
bekostning - desværre uden årstal !

Af andet inventar skal nævnes en **trækrusifiks**, en **præstetavle** samt et slags **epitafium** for gårdmand Christoffer Hansen, Skyttegården i Køng. Teksten er sikkert forfattet af Ambrosius Stub.

En anden tavle i koret er også en slags epitafium, nemlig for Morten Stub (bror til Ambrosius), som nævnes som foged på Søholm. På samme tavle er nævnt en anden mand, som synes begravet i Vedtofte, men som jeg ikke har kunnet tyde navnet på.

I Krengerup arkivet findes en oplysning om en ældre - nu sikkert bortkommen - "taksigelsestavle" til herskabet på Søholm for kirkerestauration i henholdsvis 1749 og 1771. Også denne tavle skulle have hængt i koret.

Foran alteret er to store stenplader /ligsten for kaptain August von Kaphingst, død 1711, og hustru Anna Babara Charisius, d. 1745, fra Søholm. (s

Tidligere var pladen og hele pladsen mellem alter og knæfald dækket af et i korsting broderet altertæppe i blå og andre farver og antagelig med Skinklernes våbenskjold - en variation af den franske lilje.

Da tæppet i 1972 blev fjernet - sikkert slidt - var der tale om at få kisterne åbnet. Dette modsatte daværende pastor J. Frankov-Petersen sig, bl. a. under henvisning til, at parret på ligstenen bad om at måtte hvile i fred her. Der skete således intet.

Det gamle tæppe blev - måske nødtørstig repareret og gjort mindre brugt som brudetæppe. Menighedsrådsmedlem, Ingrid Hansen, Højrup bekræfter at have været med ved dette arbejde. Pastor Frankov Petersens datter, Tove Frankov Petersen, har også fortalt, at til hendes bryllup med Anders Larsen stod de på dette tæppe foran knæfaldet.

Marie Larsen mener, at altertæppet blev fjernet i forbindelse med restaurering i 1972, hvor også den slidte kirkeløber kom væk. Marie Larsen husker udmærket brugen af brudetæppet. Den dag i dag bruges det gamle tæppe stadig ved bryllupper.

- - - -

s) Såvidt jeg har forstået Tove Frankov-Petersen blev ligstenene løftet op, og man kunne kikke ned i et muret gravkammer, hvor de 2 kister stod. Der skete således ikke andet, end man udskiftede en træramme med tilsvarende klinker, som det øvrige gulv foran alteret.

Pulpitur

Efter omstokningen i 1810 var der for lidt plads i kirken, og man / kirkeejer valgte at opsætte et pulpitur /balkon i kirkens nederste ende. Jeg ved ikke, hvordan det helt har set ud. Der var opgang til venstre for indgangsdøren, og pulpituren blev båret af 6 piller.

Det har sikkert hæmmet udsigten fra kirkestolene i tårnrummet, men man må huske, at man havde ikke orgel.

Det tilsyneladende mærkelige runde vindue i sydsiden blev lavet for at give lidt mere lys oppe på pulpituren.

Ved kirkesyn omkring overgang til selveje oplyses, at der har været et for længst nedtaget pulpitur.

Orgelforholdene.

Det er ikke lykkeds at finde tidspunkt for etablering af det første orgel. Der er ikke nævnt noget om et sådant i de forskellige synsforretninger omkring kirkens overgang til selveje i 1910. Vi må derfor antage, at et orgel først blev indkøbt efter dette årstal. Det nuværende og formodentlige orgel nummer 2 er opsat omkring 1968/69 (L.F. & T.F.P.)

Her i 2011 har man indkøbt et flygel, som er stillet op nedenfor prædikestolen, idet man har fjernet 3 stolerækker. Det bruges bl. a. ved tjenester med mindre deltagelse, og hvor præsten holder prædiken nede fra midtergangen. Det giver faktisk en behagelig og intim atmosfære.

Der er ophængt moderne lysekroner og lysarmatur i samme mønster til afløsning for de gamle klassiske messinglysekroner omkring 1972/73. Egentlig passer de godt i kirkerummet, omend nogle mener, at de burde vende med elpærerne opad.

For god ordens skyld skal nævnes, at man ikke har fundet rester af gamle kalkmalerier. En overgang var jeg ved at tro, at de havde noget med den af bisp. Jacob Madsen nævnte grønne farve at gøre ! Men det kan ikke passe.

Som noget lidt specielt ses der i hjørnet ved døbefonten 2 indmu-rede sten. Man ved ikke, hvad de repræsenterer. Visse ting kunne tyde på en runeindscription. Muligvis fra hedensk tid. Dette er aldrig blevet ordentlig undersøgt.

Gulvtæpper

Sikkert for at hygge og dels for at bedre akustikken har man på et tidspunkt lagt en tæppeløber på i kirkens midtergang. Ved kirkesyn i 1959 har man konstateret, at den efterhånden var i dårlig stand. Om man har skiftet den ud eller ladet den ligge, ved jeg ikke, men efter overlevering skulle man på et tidspunkt i 1970erne af Nationalmuseet fået pålæg om at fjerne den, da noget "sådan ikke hører til i en gammel middelalderkirke".

Kirke stolene

I de ældste kirker var der ikke stole. Man stod op. Kun langs væggene var der nok murede bænke til ældre og svagelige. De første kirkestole var nok det, nogle i dag kalder skamler, d.v.s. bænke uden rygstød. Hvornår man er begyndt med egentlige kirkestole, ved jeg ikke, men jeg forestiller mig, at enkelte familier med økonomiske midler selv anskaffede sig passende kirkestole. Vi ved, at efterhånden blev kirkestole en handelsvare. Man betalte for en stol. Prisen blev højere - jo nærmere man kom alteret.

Over tid blev det derfor sådan, at man kom til at sidde efter rang og hartkorn.

Efter diverse klager og mangel på kirkestole blev der foretaget en såkaldt omstokning i periode 1810-15 under pastor Seidelin - se præst nr. 13.

En ny omstokning fandt sted i 1854.

- - - - -

Ved kirkesyn i 1895 pålægges (kirkeejer) at lade stole og træværk "egetræsmale". Jeg ved ikke, om det skete, men der er et tilbud fra maler A. Andersen på 240 kr !.

Ved et kirkesyn i forbindelse med overgang til selveje - 1910 - er anført, at "Kirkens stoleværk bør repareres og males"

Ved en kirkebeskrivelse i forbindelse med samme overgang anføres det noget frivolt, at der i skibet er 28 mandfolkestole og 28 fruentimmerstole. Her må absolut være tale om en fejl - så mange kan der simpelthen ikke være. Spørgsmålet er, om man ikke har medtalt mands- og kvindestole 2 gange. Samme sted står der noget om, at hver stol har en trædeplanke. Til sammenligning kommer jeg til at tænke på meget gamle skoleborde. Min konklusion er derefter, at selve stolene måtte stå direkte på stengulvet. Hvordan stolene ellers så ud, ved vi ikke noget om.

Ved overgang til selveje i 1910 (se under patronatsretten) blev der ved kirkesyn konstateret en del kommende behov, og der blev afsat midler hertil.

Tilsynet og præsten, men tilsyneladende ikke officiel menighedsrådet, mente, at det var bedre at få udskiftet kirkestolene fremfor en restaurering.

Man fik et samlet overslag fra en arkitekt N. P. Jensen

Det lød på:

Nyt varmeanlæg fra Hess i Vejle	635,00 kr
se også under varmeanlæg	
murerarbejde og luftkanal til samme	150,00 kr
Kirkestole med trægulvunderlag	
incl. egetræsmaling og fernisering	1572,45 kr
Nyt Flisegulv på gange, i kor og våbenhus	334,00 kr
Alter og knæfald	
maling og ompolstring	205,00 kr
div. & øvrige udgifter	49,55 kr
i alt	2446.00 kr.

Man ansøgte stiftet om tilladelse til at sætte arbejdet i gang og betaling fra de afsatte midler (se patronatsretten)

Det gav anledning til en hel masse skrivelser med stiftet - ikke mindst om varmeanlægget fra Hess, som man nok ikke kendte noget til hos stiftet i Odense.

Men tilladelsen blev givet og arbejdet sat i gang i 1913.

Et par sjove ting kom frem i den forbindelse

- a) en af håndværkerne skulle bruge el. Om det bare blev til en midlertidig forbindelse, eller om kirken fik fast el installation, ved jeg ikke. Men - ved kirkesyn i 1926 besluttedes at el installationen skulle afprøves og istandsættes.

I 1957 blev installationen ændret til vekselstrøm

- b) antal stole:

man konstaterede at stolene stod for tæt

- der er en oplysning om antal:

	gamle stole	nye stole
tårnet	16	14(x
skibet	36	31
tværskib	26	22

alt i alt skulle dette give ca. 340 siddepladser som antoges at være tilstrækkelig for distriktets ca. 1300 indbyggere.

Der er ikke tvivl om, at ovennævnte kirkestole er lig de nuværende idet tilbudet var med eller uden roset - og man har åbenbart valgt rosetten !

- - - - -

x) det kan synes mange i tårnrummet, men det var før orgelet ankom.

Døbefonten.

På præstegårdens gårdsplads - står et tilsyneladende gammelt drikkekrug med et hugget afløb.

Overleveringer siger imidlertid, at det er en oprindelig døbefont - det kan for såvidt godt passe, idet overleveringen også fortæller, at det nuværende i kirken værende døbefont skulle være krigsbytte fra svenskekrigene.

Nu har Danmark jo ikke vundet ret mange svenskekrige. Hvis der skal være ræson i det, så må det være fra Valdemar Atterdags krig om Gotland i 1361.

Da kirkens døbefont, som i øvrigt ikke er noget særlig med tilhugning ect., godt kan være af "Gotlandsten" kan der være noget om snakken.

Hvordan den er endt i Køng Kirke - jo veje er jo uransagelige. Det skal for øvrigt bemærkes, at den gamle døbefont/drikkekrug i de senere år har været anvendt ved dåb i forbindelse med friluftsgustjeneste.

"Kirkesølv"

Kirkesølv omfatter 2 malmlysestager, syvarmet lysestage, disk og kalk samt et antal alterbægre. Jeg kender ikke til alder, og om de skulle have en særlig historie.

Derudover er der et dåbssæt, hvis historie, jeg ikke har kunnet finde.

Dog - egentlig en sjov historie. I 1946 forærede **grd. Jørgen** Jørgensen på Enggården i Gummerup kirken en ny dåbskande. Der blev takket for den fra prædikestolen. Den er sikkert blevet brugt, jf. senere.

I 2008 kom en dame fra Assens, Anna Jensen, og præsenterede sig som Jørgensens barnebarn. Hun havde hørt om den nævnte kande, og ville sådan for god ordens skyld - da hun var ved at skrive om familiens historie - høre om den gamle kande. Stort ståhaj - ingen vidste noget. Men - på præstegårdens loft lå en gammel sort lidt bulet kande. Den syntes at være af sølv, men da den blev pudset, var det kun det, man kalder med to tårne. Der var indgraveret et par englemotiver, så der var faktisk ikke tvivl om, at det var kanden.

Kanden har sikkert været brugt, men havde undervejs fået et par buler og var så blevet kasseret.

Menighedsrådet ville ikke sætte den i stand og Anna Jensen ville heller ikke, men hun havde fået ro i sindet.

Messehagel.

Det er almindelig kendt, at pastor J. Frankov-Petersen ved passende lejligheder brugte messehagel. Der var vist ikke noget specielt ved det, men til daglig hang det i et gangskab i præstegården, hvor det også hang ved hans fratræden (L.F.)

Det er også - pist forsvunden !

L.F. har fortalt, at provst Lønborg, der havde vakancen efter pastor J. Frankov-Petersen af sikkerhedsmæssige grunde ikke ville have det hængende i den ubeboede præstegård og derfor tog det med til Flemløse. Det skulle være det sidste, man ved om den messehagel !

Sognestævneskiltet

I våbenhuset hænger et beskedent skilt mærket "Sognestævne".

Nogle steder bruges også benævnelsen "Kirkestævne".

I fordums dage, før aviser var almene for slet ikke at snakke om TV og lignende, var præsten jo embedsmanden, der ude i de små sogne skulle viderebringe oplysninger om nye love og bestemmelser. Når sådant var aktuelt - og det var det ikke så tit - satte præsten skiltet ud for at fortælle, at sognenebørnene skulle blive efter kirketid, da han havde meddelelser.

Jeg kommer i den forbindelse til at tænke på min farfar (1878-1964), som har fortalt, at i hans ungdom holdt hans far på, at mindst en person fra gårdens folk skulle deltage i den ugentlige gudstjeneste. Jeg har nok lidt naivt spurgt hvorfor. Svaret kom relativt prompte: Man skulle erfare og hjembringe nyheder fra land og sogn.

Der skulle også lyses for bryllup - mine forældre har fortalt, at til deres bryllup i 1928 skulle der lyses 3 gange.

- - - - -

Jeg kan se for mig, at sognets folk har sladret ganske godt sammen efter kirketid.

Ligstenen ved kirkedøren:

Til venstre for våbenhusdøren ligger en større sten. Umiddelbart kan den bruges som en sidde-vente-plads. Ofte er spørgsmålet: hvad er det for en sten?

Ved nærmere eftersyn bærer den imidlertid en inskription.

Kikker man nærmere på stenen - så kan man under særlige lysvinkler ane en indskrift med nogle initialer A og C samt mere tydeligt årstallene 1769, 1788 og 1792

Gamle nu forlængst afdøde skoleinspektør Jørgensen (1898-1979) har udlagt teksten, der passer med kirkebogen, sådan:

Den unge bødker i Gummerup, Joachim Rasmussen, blev i 1788 gift med Anna Chrestensdatter, f. 1769. Hun blev begravet 23/7 1792, 23 år gl. (meget takelig død i barselseng).

Det er jo en sød historie, og bødkeren må jo have holdt meget af hende, for i hine tider var det meget usædvanlig - også for en bødker - at bekoste et så fint gravminde til sin kone.

Efter fredningstiden har man nok syntes, at stenen var for god blot at kaste i skrotbunken. Den er derfor blevet flyttet til sin nuværende plads og brugt som "talerstol", når præsten eller sognefogeden kaldte til kirke- eller sognestævne efter gudstjenesten for at kundgøre nye love og bekendtgørelser.

I dag bruger vi den blot som en siddeplads, hvor man i sommertiden kan sole sig, hvis man skulle være kommen lidt for tidlig til gudstjeneste.

- - - - -

Vi kan godt forestille os, at stenen tidligere har været brugt til noget andet, idet den er blevet hugget flad på den ene side. Måske er den blevet hugget til i forbindelse med byggeri af tværskibet, men så alligevel kasseret som værende for tynd i den ene ende. Den kan derefter have ligget på kirkegården og så være blevet taget i anvendelse af ovenstående bødker, Joachim Rasmussen.

Kirkens bøger

Her tænker man i første omgang på

A Kirkebogen

Kong Chr. d. 4. påbød i 1645, at præsterne skulle anlægge og føre en kirkebog, så man havde overblik over fødte og døde. Det tog nogen tid, inden denne forpligtigelse rigtig slog igennem hos alle præster. Hvad man gjorde i Køng, ved vi ikke helt, eftersom præstegården brændte i 1730, hvor præsten oplyser, at også bøger brændte.

Under pastor Peder Bering, hvor vi var sammen med Verninge, blev der kun ført en fælles kirkebog.

Vi har derfor det held, at pastor Berings efterfølger, Jacob Hansen Sandvad, tilsyneladende/ helt sikkert har foretaget et afskrift fra denne for indskrivninger vedr. Køng. Derfor har vi i dag en kirkebog for Køng, der begynder i 1687.

Senere er der et par "huller" /laguner nok grundet præsternes sygdom eller svaghed. Det drejer sig om

Hans Jacobsen Hvalsø periode nov. 1771 til maj 1772
han døde i maj 1772

Niels Dorph Gabrielsen Diderichsen periode 1/1 1775 til 7/9 1775
han døde 1775 efter sygdom, jf. efterfølger, Iver Seidelins bemærkninger i kirkebog.

Derudover har vi en kirkebog for hele perioden - sommetider mere læselig end sommetider !

- - - - -

Omkring år 2000 blev kirkebogen elektronisk. Hvordan man som f.x. slægtsforsker vil få mulighed for at "komme i den" vides for nærværende ikke.

B Andre Protokoller

I dag opfatter vi verden sådan, at der bliver mere og mere papir - måske gemt på EDB. Sådan er det bare. Går vi et par århundrede tilbage, var der ikke meget papir. En mundtlig aftale var en aftale.

Sådan var det meste også inden for kirken.

Foranlediget af manglende klarhed om mange ting, blev der ved lov af 19. dec. 1861 bestemt, at hver kirke skulle have en kirkeprotokol, hvor man bl. a. skulle indføre oversigt over tiendeydere, resultater fra kirkesyn indbefattet kirkegården etc.

For Køng Kirkes vedkommende autoriserede biskop Engelstoft den 10. februar 1862 en pagineret protokol på 139 sider.

I denne finder vi oversigt over tiendeydere.

Desforuden skrives der i protokollen om overgang til selveje og de efterfølgende forhandlinger desangående.

Se under patronatsretten

Kirkesyn ses fra 1862 til 1976, hvor man går over i en ny protokol.

Disse syn er mer eller mindre velbeskrevne - afhæng af skriveren - men er ofte i telegramstil. Stort og ikke mindst småt er taget med mellem hinanden, så det kan være svært for en fremmed læser, at danne sig et overblik.

Man får som læser indtrykket af, at det kun er småtingene som kommer på skrift ved kirkesyn. De større sager om egentlige restaureringer træffes der nok beslutning om i anden regi.

Se også kirkens vedligeholdelse.

Foruden ovennævnte findes protokoller for præstegårdssyn og protokoller for fællesmøder mellem Køng og Glamsbjerg menighedsråd.

Kirkegårdsprotokoller for nyere tid.

Protokoller findes enten i Køng Præstegård eller som afleveringer til enten Landsarkivet for Fyn eller lokalarkivet i Glamsbjerg.

C Ritualbøger - salmebøger

Selvfølgelig findes de traditionelle alterbøger m. m.

Derudover har kirken en vis antal salmebøger.

Da den seneste "Den Danske Salmebog" blev udgivet i 2006 havde menighedsrådet indkøbt et vist antal nye. De blev indviet under højtidelige former den første søndag i advent.

Vi sang efter den gamle salmebog før præstens prædiken.

Derefter blev de nye delt ud af menighedsrådsmedlemmer, og så sang vi efter den nye salmebog på salmerne efter prædiken.

Det virkede både planlagt og veltilrettelagt.

= = = = =

Reformation

Forspillet.

Kong Chr. d. 2. forlod Danmark i 1523 og efterlod sig et meget uroligt land. Adelen (Rigsrådet) og bisperne havde ikke så meget tilovers for kongen. De frygtede - jf. blodbadet i 1520 i Stockholm - for, at han pønsede på at fratage dem magt og indflydelse, idet den almindelige opfattelse var, at kongen ønskede at støtte borger- og bondestanden.

Samtidig havde munken Martin Luther i Wittenberg sat brand i diskussionen om den katolske kirkes kristendomsforkyndelse. Danske munke, f. x. Hans Tausen havde studeret hos Martin Luther og kom hjem og reelt prædikede reformation. De mægtige og magtfulde danske bisper ønskede at slå dette ned med hård hånd. Hvad den øvrige præstestand mente, ved vi ikke - men mon ikke de lurepassede ? hvilke heste skulle man holde på ?

De mægtige hansestæder frygtede for deres handelsrettigheder og begyndte at blande sig i danske forhold.

Chr. d. 2.'s farbror blev konge som Frederik d. 1. Han nåede aldrig at få bygget bro over den megen uenighed. Ved omgåelse af frit-lejde-brevet til sin nevø fik han Chr. d. 2. fængslet i Sønderborg, mens han selv ude i Europa blev betragtet som en regulær tronraner. Det passede heller ikke bondestanden, så ved kong Frederiks død i 1533 blev det til regulær borgerkrig, hvor det egentlig var svært at finde ud, hvem der var ven eller fjende. Rigsrådet - kun den jyske-fynske del - blev ved møde i Gl. Ry kirke i juli 1534 nok ikke enige, men tilsluttede sig at vælge Frederik de. 2.'s ældste søn, Christian, til ny konge - velvidende, at han var absolut tilhænger af Luther, og at der derved vil komme en masse problemer.

Derved blev det, men da var borgerkrigen faktisk allerede brudt ud. Anført af skipper Clement drog bondehære rundt og satte ild på herregårde og bispesæder.

Den nyvalgte konge havde nok sine planer - men han skulle først være herre i sit eget hus. Det er den del af borgerkrigen, vi kalder Grevens Fejde. Vi kender den i særdeleshed her på vestfyn, hvor kongens lejetropper under ledelse af grev Rantzau nedslagtede bondehære først ved Faurskov og senere ved Øksnebjerg i 1535.

Reformation

I august 1536 kunne Chr. d. 3. så holde sit indtog som konge i København.

Problemer var der masser af. Kongen var imidlertid en forsigtig og snedig mand samt i besiddelse af en vis mådehold.

Landets økonomi havde lidt meget i den kongeløse tid.

Kongens tilhængere var den del af stormændene, som var gået ind for ham. De mægtige katolske biskoper og klosterabeder var absolut mod kongen, idet de forudså væsentlige indskrænkninger i rettigheder og ikke mindst risiko for ejerskabet til de store jordbesiddelser, de havde og administrerede.

Man antager at Kirken ejede ca. 40 % af den danske jord, og det var ikke den ringeste.

Bondestanden kunne man se bort fra - den var "nedslagtet" og blevet magtesløs efter grevens fejde. Præstestanden og borgerstanden ønskede i det store og hele nok bare ro. I religionsspørgsmålet var de nok bevægelige. Paven - og hans tilhængere, papisterne - var ikke populære. Resultat blev, at biskopperne blev fængslet. Efter tur og omgang afgav de alle deres rettigheder. De var meget forhadte i forvejen, bl.a. på grund af grådighed og slet levned, så få søgte at forsvare dem. For ikke at få for mange senere problemer, blev de på livstid forlenet med mindre godser, så de ikke blev "sociale tilfælde". Arveret efter dem kunne ikke rejses, da katolske prælater jo pr. definition var cølibater og derfor ikke havde legale børn !

Klostrene blev lukket. De værende munke måtte bo der i resten af deres levetid. De måtte ikke udøve religiøs virksomhed, og der måtte ikke optages nye deciple. De unge klostrebødre rejste derfor til mere venlige lande i sydeuropa. Efter oplysninger skulle den sidste munk være død allerede i 1557. Dermed var alt klostergods overgået til kongen.

Kongen havde i det store og hele fået det, som han ville. Ved faktisk med et pennestrøg at annektere alt kirkegods var landets (og kongens) økonomi reddet. Kongen favoriserede sine tilhængere blandt adelen, og hans modstandere derfra blev langsomt "frosset" ud. Vi ved at flere gamle adelsslægter således nærmest "uddøde" i efterfølgende årtier.

Reformationen var gennemført -

Men nu skulle den organiseres.

Kirkeordinansen

på latin 1537 oversat til dansk 1539

Nu skulle kirkens forhold ordnes.

Kongens intentioner har sikkert været

at han i princippet skulle være overhoved for kirken, men denne myndighed skulle uddeles til flere af hinanden uafhængige og gerne/helst med modsat rettede interesser. På den måde kunne man undgå at give en instans mulighed for at få for stor magt.

Man har sikkert haft gamle stridigheder mellem konge og kirke i erindring fra f. x. Jakob Erlandsens og Jens Grands tid.

Man kunne også sige det en anden måde: det verdslige og det åndelige skulle holdes adskilt.

For at bruge et bibelsk udtryk:

Giv gud, hvad guds er og
kejseren, hvad kejserens er.

Dette udmøntedes sådan - lidt i telegramstil:

De nye bisper og provster skulle være folk, der var tro mod kongen og Luthers lære. De skulle ved visitatser og på anden vis, bl. a. inskærpelser, påse at præster (og degne) rettede ind efter dette. Hvis præsterne ikke rettede ind - så har det sikker bare været "ud".

Det har sikkert mildnet på de gamle præster, at cølibatet blev op-
hævet, og præsterne måtte blive boende i deres præstegårde - ikke
som deres private ejendom, men som en gård, der var stillet til
rådighed på visse betingelser.

- - - - -

Reglen om, at præstegårde er offentlig ejet, gælder for
såvidt stadig i år 2012. Hvis et menighedsråd sælger
nogen kirkeejendom, skal der efter visse regler over-
føres en del af salgsprisen til stiftet.

- - - - -

De to ting kunne nok dengang få vrangvillige præster til at gå
over til Lutherdommen. Hvad gør man ikke for det daglige brød ?

Det helt store problem var nemlig, at få nye lutherske teologer.
Nok havde mange studeret i Wittenberg hos Luther, men de var langt
fra nok til at besætte de gejstlige stillinger.

Kirkeordinansen gik i øvrigt tæt på, hvad præster skulle og måtte.
Rammerne for gudstjenester blev fastlagt med tale, oplæsning fra
bibel, salmesang og prædiken.

Så skulle en gudstjeneste for øvrigt foregå på dansk.

Mange havde håbet på at kunne få afskaffet Tiendet. Men nej - en
indført skat er altid svært at få afviklet. Der var efter tidens
forhold for mange penge i det.

Præsterne skulle forvalte og afregne tiendet, men med revision fra
lensmanden, senere amtmanden.

Ordinansens oprindelige hensigt var egentlig, at menigheden skulle
udpege et par kirkerværger til at føre tilsyn med og påtale fejl
og mangler ved kirker og bygninger. I praksis blev de vel også
udpegede, men kirkeejeren havde i praksis det sidste ord.

De nye bisper og provster skulle egentlig ikke blande sig i kirkens verdslige forhold, men fra bl.a. bisp Jacob Madsens visitatsbog ved vi, at de gjorde det - måske godt for det.

Kan man nikke til billedet ? Det minder faktisk meget om forholdene i dag. Vi kender også bispe- og provstevisitatser, hvor man ser både på præsten, hans administration, kirke, kirkegård og præstegård.

Om præsteudnævnelser - se under patronatsretten.

Efter kongens anmodning blev en af Martin Luthers medarbejdere, Johan Bugenhagen, fra Wittenberg sendt til Danmark for at bistå med udarbejdelsen af den danske kirkeordinans. Forslaget var også sendt til Luthers godkendelse, før den blev sat i kraft.

- - - - -

Kongen havde stort set fået sin vilje i forbindelse med reformationen. Kirkens magt var stækket - ingen var bemyndiget til at tale på kirkens vegne. Reelt havde kongen megen magt over kirkens forhold. Rigsrådet: læs herremædene havde en vis magt over kirken gennem de mere verdslige forhold.

Man kan sige det med andre ord - de forskellige magter - med forskellige interesser - ville fremover på naturlig måde kunne holde hinanden i skak.

Jeg er lige ved at sige, at sådan er forholdene vel også i dag !

= = = = =

Tiende

Tiende er en afgift, som allerede den romerske kirke fik indført omkr. år 1000. Afgiften kan sammenlignes med vore dages moms, idet tiendet bestod af 1/10 af produktionen, eksempelvis hver tiende kornneg. Tiende var egentlig en skat eller afgift til kirken. Før reformationen her i Danmark var tiendet sat i system således 1/3 af tiendet gik til Kirkens bygninger, 1/3 til Præsten (aflønning) og 1/3 til bispen.

Ved reformationen blev kirkens ejendomme og rettigheder overdraget til Kongen. Præste- og kirketiendet fortsatte, mens bispetiendet overgik til Kongen - deraf navneændring til kongetiende.

Afgiften hvilede på jorden/fast ejendom. Således var inderster/lejerne og tilsvarende folk fritagne.

I princippet var al produktion - også kvæg, æg m.m. omfattet, men i praksis var korntiende det væsentligste.

Efter reformationen blev administrationen henlagt til præsten og kirkeejeren, men revisionen lå hos lensmanden/ fra 1662 hos amtmanden.

Tiendet var således konjunktur bestemt. Var der en stor høst, så var tiendet betydeligt. Var der misvækst, blev der ikke meget tiende at give.

Men -

Administrationen var meget besværlig.

Her skal kun berettes om de overordnede linier.

I princippet skulle den tiendeberettigede selv ud for at være ved optællingen f. x. af kornneg. Fra den tid stammer kirkeladerne til kirke- og præstetiende.

Det var selvsagt besværlig at fragte neg til kongen. Derfor blev kongetiendet afløst først af et fast antal tønder korn og senere af en pengesum, som blev beregnet som nævnte antal tønder ganget med kapitelstaksten for korn i nærværende område.

Dette princip udvidede sig efterhånden til også at dække de øvrige tiendenydelser. Vi kender en del klagesager fra præster over det besværlige og tidsrøvende arbejde med disse tællinger. Bønderne, som skulle afgive tiendet, var nok ikke de nemmeste at samarbejde med i disse spørgsmål.

Administrativt ville det være lettere:

Hvis man en gang for alle fik fastsat en årlig tiendeydelse enten i form af et antal tønder korn eller et antal neg/kærv.

En yderligere forenkling ville være, hvis man derefter via kapitelstakster kunne omregne til en fastsat pengesum.

Det var selvsagt ikke noget, man kunne gøre fra den ene dag til den anden - myndighederne synes at have lagt op til, at det var noget, man måtte klare lokalt ved forhandlinger med påfølgende enighed.

Efter pastor Ivar Seidelins regnskaber ca. 1810 ses, at man faktisk brugte begge muligheder sideløbende, både med neg, tdr. korn og penge.

- - - - -

Her skal forklares, at kapitelstaksterne blev beregnet hos bispernes administration i domkapitlerne på grundlag af værende handelspriser for korn i området.

Beregningen af kapitelstaksterne overgik senere til særlige nævn under amterne. I dag beregnes de af Danmarks Statistik med baggrund i handelspriserne på korn i området

Disse takster bruges stadig i landbruget ved beregninger af f.x. forpagtningsafgifter.

- - - - -

Rettighederne til Kongetiendet var efterhånden blevet en handelsvare som et andet værdipapir. D.v.s. tienderettighedshaverne havde et bevis på, at de var berettiget til de og de halvårlige indbetalinger.

Indbetaling og udbetaling skete normalt over amtstuen.

Tiendeyderen og -modtageren kendte således sjældent hinanden.

- - - - -

Allerede i forbindelse med landboreformerne søgte man at få gang i tiendeafløsning, men uden større held.

I 1894 tog lovgivningen herom fat, men det var ret så besværlig, idet der var mange interesser på spil. Præstetiende kunne afløses ved at præster kom på fast løn, men kirkeejerne, som jo havde forpligtigelser til at vedligeholde kirken var nok mere vrangvillige.

Efter ny lovgivning af 1903 skulle de sidste tiendeforpligtigelser tvangsafløses ved, at man kapitaliserede disse. Lovgivningen herom er og blev meget omstændelig, hvorfor pladsen her ikke skal bruges på dette.

I den forbindelse oprettedes en særlig tiendebank til at administrere denne afløsning.

Ved en kapitalisering fastsatte man en rente og en afdragstid - vist normalt fra 25 til 40 år. Med udgangspunkt i en årlig tiende ydelse kunne man så via annuitetsberegning finde frem til den nødvendige afløsningskapital til tiendejeren

Denne kunne så vælge mellem en kontant udbetaling en gang for alle eller en afbetaling over en årrække.

Det tog alt sammen sin tid. Jeg mener, vi først fik den sidste tiende væk omkr. 1969.

Hvis man vil vide mere om tiende- og tiendeafløsning må man gå til andre kilder, da det er et meget omfattende og omstændeligt sagsområde. Jeg har aldrig kunnet finde den lange historie samlet et enkelt sted. Mange såkaldte kyndige folk slår da også næsten kors for sig, når man vil i detaljer om dette emne.

I stedet for at yde tiende, som var heftet på jordejerne, fik vi kirkeskatten, som er bredt ud på alle medlemmer af folkekirken. Herfra og sammen med et tilskud fra staten dækkes kirkens udgifter her i år 2012.

Kirkegods - Patronatsretten

- også historien om dens afvikling

- overgang til selveje

Igen - når det gælder kirkestof - er det et meget kompliceret område.

Det er en almindelig opfattelse, at kirkerne var bygget og dermed også ejet af en stormand i området. Som sådan havde man naturligvis også brugsret og vedligeholdelsespligt over kirken. Deraf var det også en naturlig følge, at ejeren havde retten til at vælge og ansætte præsten. Dette kunne før i tiden i katolsk tid være en passende munk.

Der er ingen tvivl om, at både konger og bisper har søgt at blande sig i disse ansættelser, bl.a. under henvisning til at præsten skulle kunne forkynde den til enhver tid værende rette lære.

Før reformationen 1536 var en del kirker nok ejet af et kloster, medens andre var i stormandseje og måske nogle i kongeeje.

Kirkeordinansen fra 1537 latin/ på dansk 1539 tager i hvert fald stilling til dette spørgsmål.

Alt hvad der var kirkens eget ejendom, samt klostre med lidt eller meget jordegods overgik helt og holdent til kongelig ejendom - nok den største erstatningsfrie ekspropriation, vi har oplevet i vor historie.

Chr. d. 3. var en klog og forsigtig mand, så han har ikke villet lægge sig ud med stormændene og deres rettigheder, men nok alene med kirkens mænd.

Han accepterede derfor - såvidt man ved - at mange kirker blev i stormænds eje sideløbende med at andre - nok de fleste - kom i kongelig eje.

For øvrigt blev det senere meget almindelig, at man handlede med kirker, f.x. også når kongen var i finansielle vanskeligheder.

Ejerretten - senere benævnt som patronatsretten - vedblev at bestå.

Det betød en del rettigheder:

Som det er blevet sagt og skrevet - man var først en rigtig herremand, hvis man også var kirkeejer.

Det har været diskuteret, hvilke juridiske rettigheder en privat kirkeejer havde.

Havde han lidt i overført betydning "hånds- og halsret" over kirken og kirkegården eller betød det blot - men det var også meget - retten til kirkens indtægter - væsentligt tiendet og samtidig forpligtigelse til at vedligeholde kirke og kirkegård.

Altså en ordning nogenlunde som de senere stamhusbesiddere af godser havde.

I forbindelse med kirkers overgang til selveje har man nok fra stat og politikere voteret for det sidste.

I praksis betød det, at en herremand som kirkeejer kunne indkassere kirketien det lig 1/3 at det samlede tiende, men skulle til gengæld afholde udgifterne til sin kirkes vedligeholdelse og indimellem til dens forbedring.

Tilmed havde han retten til at besætte præsteembederne med en af ham udpeget teolog. Formel skulle det vist ske af kongen, som overdrog denne ret til bispen. Måske findes der eksempler, men der skulle vist gode grunde til, at bispen ikke godkendte ejerens forslag.

Kirkeejeren fik hen ad vejen tiltel som kirkens patron.

Anna Carisius, ejer af Søholm, ses således tituleret som Køng Kirkes patronesse i forbindelse med branden i 1730.

Heraf kommer nok ordet

Patronatsretten.

Her skal indskydes, at patronatsretten var en handelsvare, idet ikke alene kongen - hvis man var i pengeforlegenhed - men også herremænd handlede ind imellem raskvæk med kirker.

Vi ved f. x. at Christane Stochflet på Søholm m. m. købte nabokirker op omkring 1764.

Det kunne være en god forretning med tiendeindtægter contra kirkevedligeholdelse samt retten til indsætte præster.

Helt lokalt ved vi, at pastor Seidelin 1775-1820 i Køng købte Flemløse kirke i ca.1805, muligvis - ikke en pæn tanke - med henblik på at have en kirke, hvor sønnen kunne indsættes senere.

Pastor Seidelin solgte imidlertid noget senere Flemløse kirke til godsejer Ryberg på Hagenskov med en pæn fortjeneste.

Det var nok ikke alene derfor, men der var i 1808 kommen en bestemmelse om, at kirkeejeren fremover skulle give en indstilling om 3 præsteemner til bispen, som åbenbart så kunne foretage et valg.

Kender man den bestemmelse - jo - den trives i bedste velgående, når et menighedsråd skal give en indstilling i år 2012.

For at følge sagen op. Denne indstillingsret overgik fra kirkeejer til menighedsrådene ved lovgivningen i 1912.

Det at være kirkejer var for mange herremænd toppen på kranseka-gen.

Privilegier og rettigheder står ofte for fald.

Der har nok været "sager" og problemer, hvor den enevældige konge gennem sit embedsværk har været nødt til at gribe ind.

Der ses en tilbøjelighed til, at man over tid via "grønthøstermetoden" har søgt at begrænse patronatsretten, f.eks. ved besættelse af præstestillinger, jv f. tidligere nævnte.

Grundloven af 1849 gav bl.a. religionsfrihed, men gav via "løfteparagraffer" muligheder for afskaffelser af privilegier og lovgivning om de kirkelige forhold.

Af dette kommer igen en indskrænkning i kirkeejers rettigheder, idet der ved lov af 19. dec. 1861 blev pålagt de enkelt kirker at føre en protokol.

For Køng Kirkes vedkommende autoriserede biskop Engelstoft den 10. februar 1862 en pagineret protokol på 139 sider. Heri skulle føres oversigt over tiendeydere og nok som noget særligt værdifuldt resultater af kirkesyn. Hittidige erfaringer var nok, at nogle kirkeejere for egen økonomisk vindings skyld var sløsedede med at udbedre mangler m.m. Vi kan levende forestille os, at præsten og en af kirkejer udpeget værge stod svagt i en diskussion med kirkejer. De havde ganske vist provst og bisp i baghånden - men alligevel. Her var det rart at have noget skriftligt at forholde sig til.

Vi er fremme ved "Estruptiden". Godsejere og lignende hørte nok ikke til de mest populære i samfundet. Mange gode andels- og venstrebønder kunne stadig huske, at deres bedstefædre havde gjort hoveriarbejde hos godsejeren.

Efter Estrups fald og systemskiftet i 1901 var der derfor behov for en ny og mere fri lovgivning.

I. C. Christensen var foruden at være kultusminister (kirke og undervisning) også en af de ledende kræfter i den første regering efter 1901.

Meget kendt i dag nok loven fra 1903 om menighedsråd, hvortil også kvinder fik valgret.

Men der fulgte andre love med. Her skal nævnes love om tiendeafløsning og kirkers overgang fra godsejer-ejer til selvejende institutioner.

I margin har sikker stået eller i hvert fald tænkt:

"Godsejere, grever og baroner skal ud af kirken".

- - - - -

Umiddelbart skulle man synes, det måtte være en smal sag at lave en handel mellem Greven på Krengerup som ejer og sælger og det nye menighedsråd etableret ved lov af 1903 som køber.

Men så enkel var tingene slet ikke.

De nye menighedsråd havde ikke særlig stor kompetense - de var nærmest kun rådgivende for præsten.

På højere sted - læs f. x. gejstligheden - havde man sikkert ikke tillid til, at de nye menighedsråd i en så alvorlig sag kunne "hamle op" med en dreven godsejer.

Derfor blev disse forhandlinger ledet fra bispen, idet man derfra havde udpeget kommissioner til at forestå arbejdet og fremkomme med forslag, som i sidste ende skulle godkendes i ministeriet.

Provst Balslev i Lumby var formand for herværende kommission. Kirkeejeren, grev Rantzau, synes at have været repræsenteret af godsforvalter Valentin. Man kan udmærket forestille sig, at den stedlige præst - her pastor Colding - uden at være kommissionsmedlem - måske i kuliserne - også havde ydet et bidrag.

Udgangspunktet for forhandlingerne synes at have været:

Kirke- og kirkegård synes ikke at have været i spil som handelsvare, nok jf. tidligere nævnet synspunkter. Derimod skulle kirken have - som en slags medgift - en hovedstol, som her er anført til 3000 kr

Derimod respekterede man kirkeejers ret til tiende og evt. andre kirkeindtægter.

Man fastslog også kirkeejers forpligtigelse til ikke alene den årlige vedligeholdelse og forbedringer i den tidsperiode, som tiendeafløsningen løb over.

Den årlige tiende kendte man. Det var enkelt, og det kunne man kapitaliser.

Vedligeholdelse kunne man ud fra regnskaber for tidligere år finde frem til. Ud fra dette kunne man kapitalisere sig til, hvad det ville andrage i kommende år.

Værre var det med det sidste - hvad med kommende års forbedringer/ investeringer/ udbedring af mangler.

Sammenlagt gav disse 3 tal et beløb, som kunne være i den ene eller anden parts favør.

Det første forslag til en aftale her i Køng var færdig i 1905, men blev forkastet af kultusministeriet (ministerium for kirke og undervisning). Helt og holdent hvorfor, kan jeg ikke se af de foreliggende dokumenter. Jeg kan forestille mig, at de er blevet vurderet til at være for gunstige for kirkeejere.

Man måtte så på den en gang til med kirkebeskrivelse og nyt kirkesyn under ledelse af den stedlige provst.

Der var tilsyneladende også dukket nye problemer op, dels i form af, at kirkegården var blevet for lille og dels af noget drænvand, der enten kom fra kirkegården eller skulle "løbe igennem" kirkegården.

Kirkegårdsproblemet løstes ved at grev Rantzau inden aflevering måtte købe "indhakket" fra Køng Lindegård - se afsnit om kirkegården.

Drænvandet var værre.

For os er det i dag ret uforståelig, at der på et så højtliggende areal kunne være afløbsproblemer, men det var der.

Dels stod der vand omkring ved kirkens mure og dels synes pladsen foran våbenhuset at være et "mudderhul", så man ønskede sig en slags omfangsdræn.

Derudover var der vand på kirkegården, og der synes at komme vand fra nabogården, Køng Lindegård. Et dræn kunne nok afhjælpe det hele, men så begyndte naboerne at blive bange for det kirkegårdsvand, som blev ledet ud i Byvejens grøfter.

Landvæsenskommisionen, hvor borgmesteren i Assens synes at være formand, måtte inddrages. Her fastslog man, at drænrør m.m. lå mere "overlig" end de begravne mennesker.

I Krengerup godsarkivs annaler kan man se om drænningsmestres bud på anlæg af disse dræn med rørstørrelse m. m.

Disse omkostninger blev også pålagt kirkeejer inden overdragelse.

Som man vil kunne forstå kunne der gå rigtig meget tid med dette. Dette får vi en klar fornemmelse af ved at læse dels i Kirkens protokol og dels ved at se det meget fyldige materiale i Krengerup godsarkiv.

Vi skal tilbage til de 4 beløb. Med alt muligt forbehold synes de ved den endelige opgørelse at se sådan ud:

Kirketiedets afløsningssum fremkommen	
ved kapitalisering af det årlige tiende	50300 kr 00 øre
minus den årlige vedligeholdelse 341,53 kr	
kapitaliseret med 4 %	8538 kr 25 øre
minus istandsættelser /investeringer	
i nærmeste fremtid	4742 kr 25 øre
minus kirkens hovedstol	3000 kr 00 øre

Hvis tallene er rigtig opfattet skulle	
Greven således have udbetalt	37019 kr 50 øre

Men heraf skulle han så også betale både for jordkøbet og de meget omtalte dræningsarbejder.

Jeg har ikke kunnet finde en form for kvittering for beløbet, som uden tvivl skulle anvises fra stiftet, når man ved syn havde sikret sig, at alle de nævnte arbejder var tilfredsstillende udført.

Jeg har således kun set en refussionsopgørelse på et mindre beløb. Derefter har jeg stillet mig selv og andre spørgsmålet: Hvorfra fik Stiftet penge til - om jeg så må sige - at løskøbe kirkerne? Måske - man havde jo indført kirkeskat!

- - - - -

Visse ting fra kirkesyn tyder på, at tidligere kirkeejer har søgt at komme lidt nemt om ved sine forpligtigelser særlig vedrørende istandsættelse af jordlodden til udvidelse af kirkegården. Efter brevvekslingen at læse har man stået hårdt overfor hinanden. I sept. 1912 synes man at have accepteret et forslag fra godsforvalter P. A. Valentin(v, som på godt dansk lyder:

“Vi tilbyder jer kirkefolk 100 kr en gang for alle, og så vil vi ikke høre mere vrøvl”

Sådan blev det nok - vi hører ikke mere!

Efter alt dette blev et forslag om overgang til selveje godkendt af ministeriet den 1. jan. 1910 - dog således at de forskellige synsgodkendelser var afsluttede i sept. 1912

- - - - -

v) usikker: er det Valentin eller Valentiner?

- - - - -

Apropos menighedsrådet. Arkivmaterialet nævner ikke noget om menighedsrådet, som sikkert ikke rigtig har haft noget med overgangen til selveje at gøre. Dette bekræftes af selve loven, hvorefter det første menighedsråd nærmest kun havde en rådgivende funktion. Se afsnittet om menighedsråd.

Nu konstaterer vi, at der på et møde i rådet d. 17. okt. 1910 er valgt bygmester Christensen som kirkeværge og gdr. Jens Andersen på Tjenergården som kasserer.

Ved samme lejlighed blev der fremlagt et foreslag til:

Regulativ for Køng selvejende Kirke.

Denne blev senere approberet/godkendt af Stiftsøvrigheden med en mindre ændring gående ud på, (det kan lyde mærkelig) at kirkeværge og kasserer skal være en og samme person.

Man fornemmer tydeligt, at det er pastor Coldings værk, men efter datidens lov var han også formand for menighedsrådet.

Apropos kirkesyn. Først ved lovændring af 1922 kunne menighedsrådet deltage ved kirkesyn. Før den tid var det provst, præst, byggesagkyndig og måske kirkeværgen.

Min fornemmelse er tydelig, at hverken præst, provst, biskop eller Stiftsøvrighed i de første mange år turde overlade ret meget til folket/ menighedsråd (endnu !)

- - - - -

Hvis man er meget interesseret i tal og detaljer, må man tilbage til kilderne;

Den gamle kirkeprotokol fra 1862
(som man desværre ikke skrev så meget i) og
Krengerup Godsarkiv under kirker.
Div. love og bekendtgørelser

= = = = =

Som det vil forstås blev det mindre og mindre attraktivt at være kirkeejer. Det har nok også været lovgivningens hensigt. Derfor overgik langt de fleste kirke også i årene efter 1903 til selveje.

Såvidt jeg ved, holdt Wedelsborg og Brahetrolleborg meget længe ved deres kirker henholdsvis Husby og Brahetrolleborg. Som indtægt havde de afkastet af det kapitaliserede tiende, men måtte betale for vedligeholdelsen, idet dog menighedsrådet skulle betale husleje for sit brug af kirken.

= = = = =

Bisper i Fyns Stift

De sidste katolske bisper var:

Jens Andersen Beldenak, f. ? d. 1537 i Lybæk.

Han var en grum herre og var kraftig modstander af reformationen. Han blev uvenner med borgerne i Svendborg, og de satte ild på eller jævnedes hans gods Ørkildsborg med jorden. Vistnok afsat 1527. - jeg har ikke fundet en forklaring.

Knud Henriksen Gyldenstjerne afløste. Han oplyses at være den 14. bisp i Odense.

Han var vistnok forholdsvis "liberal" i forhold til Luther, men blev sammen med øvrige danske bisper afsat i 1536 og fængslet.

Han blev som de øvrige løsladt mod at afgive alle sine magtbeføjelser og ejendomsrettigheder til Kongen. Han rolle var derefter udspillet.

De første luthersk/ evangeliske bisper

Magister /mester Jørgen Jensen Sadolin kom fra Viborg og blev sammen med de øvrige nye bisper indsat som Bisp i Fyns stift i København d. 2/9 1537. Han døde 1559

Bisp nr. 2 var magister/mester Niels Jespersen fra Viborg. Var bisp i periode 1559 til sin død 22/11 1687, 67 år gl.

Bisp nr. 3 var Jacob Madsen, f. 1538 vist i Vejle, død i Odense 24/9 1606, 68 år gl.

Han blev indsat af sin kollega i Ribe, Hans Laugesen i Ribe. Når Jacob Madsen sådan er gået over i historien, skyldes det faktisk hans visitatsbøger, som fortæller os en masse om "dengang".

- - - - -

De første lutherske bisper havde titel af superintendent, idet den gamle titel bisp havde en "dårlig" klang og smagte af katholicisme/ papisme. Superintendent betyder tilsynsførende. Men man gik nu hurtigt tilbage til den gamle titel, bisp eller biskop - det andet var et fremmedord hos menigmand. Fyns Stift dækkede efter reformationen Fyn med omliggende øer, incl. Langeland og Ærø samt Lolland-Falster, Als og muligvis Femern.

Bispen repræsenterede kongen og havde som sådan store beføjelser.

Senere bisper i Fyns Stift - besøg Odense Domkirke og se bispetavlen.

Præsten som embedsmand

Præsten levede på den ene side som bonde blandt bønder og på den anden side som en "studeret mand", der egentlig tilhørte en hel anden kulturkreds. Præsten var selvsagt både læse- og skrivekyndig. I den forbindelse blev han også benyttet som hjælper for sine sognebørn. Set oppefra var han embedsmanden, der skulle oplyse om nye forordninger fra konge og lensmand/amtmand. Det skal siges her: der kom nu ikke så mange af dem.

I våbenhuset ses ved mange landsbykirker - også i Køng - et skilt med påskriften: sogne- eller kirkestævne.

Når det var sat ud før en søndagsgudstjeneste, betød det, at præsten (eller sognefogeden) havde oplysninger at give eller læse op for kirkegængerne efter gudstjenestens afslutning. Det skulle vist i princippet ske enten i våbenhus eller uden for kirkedøren, men lur mig - mon ikke det skete inde i kirken i tilfælde af dårligt vejr.

Vi har stadig en reminiscens af det ved gudstjenesten, idet præsten efter kirkebønnen ofte har meddelelser om møder, kommende gudstjenester etc.

- - - - -

Også på andre måder var præsten embedsmanden. Det gjalt f.x. da sogneforstanderskaber og sogneråd blev indført i 1800 årene.

I visse tilfælde var han selvskreven som formand, og i andre udpegede man ham som en kyndig person. Der stod stor autoritet om præsten. Han havde jo ordet i sin magt - som man sagde.

Vedr. skolevæsenet var præsten helt tilbage fra reformationen pålagt en tilsynspligt. Den blev udvidet under Chr. d.6. omkr. 1740, og blev yderligere udvidet med skolelovene af 1814. Senere blev præsterne pålagt at være formænd for skolekommisionerne, hilket også kendes fra Køng sogn (pastor Thyssen).

Med skolelovene af 1937 begyndte man via "salamimetoden" at fratage præsterne disse tilsynsforpligtigelser. Efter skolelovene fra 1975 var der faktisk kun tilbage, at præster og skolevæsen skal enes om tidspunkter for konfirmationforberedelser. Dette viser sig undertiden endog at være besværligt.

Lidt om præsternes økonomi

Det vil være naturligt at se og vurdere lidt på præsternes private økonomi.

Vi kan resumere principperne og så i øvrigt huske på, at det meste var naturaløkonomi, idet der ikke var mange penge inde i systemet. Præsten fik præstegården stillet til rådighed sådan

- at han havde bopælspligt
- måtte tage indtægterne fra præstegårdens landbrug, men skulle samtidig afholde alle omkostninger herved incl. bygningernes vedligehold incl. evt forbedringer.
- modtog præstetiendet, d.v.s. 1/3 af totale tiendeydelser.
"offer" i forbindelse med dåb, giftermål, begravelser m.m.

Præsterne - også i Køng - klagede jævnlig over for dårlige aflønningsforhold, men vist normal uden held.

Præsten i Køng klagede bl.a. over ikke at have skov, for lidt "engbund" til hø og græsning, for ringe mose til tørvegravning etc.

Her skal indføjes, at selve præstegårdens økonomi i høj grad stod og faldt med præstens evne til at drive sit landbrug.

Jeg har prøvet ud fra nogle oplysninger at stykke en økonomisk oversigt sammen for et par Køng præster.

Jeg skal starte med at sige, at det er besværlig. Også fordi der er så meget naturaløkonomi med i det i form af en blanding af mængder og rigsdaler.

Pastor Seidelin, præst i Køng 1775-1820 giver nogle oplysninger om sin økonomi for år 1820.

Der oplyses, at sognet er vurderet til 381 tdr. hartkorn, der er tiendepligtige. Præstekaldets andel af korntiende er ca. 240 tdr. korn. Såvidt jeg forstår teksten består de ca. 240 tdr. korn dels af tærsket korn og dels af kornneg (som præsten altså selv må lade tærskes.)

Dertil værdien af præstegården egne kornmarker. Jeg har regnet mig til at præstegården omfatter ca. 60 tdr. land. Hvis der er korn - nok maximal i 40 tdr. l. og med den beskedne udbytte - som man dengang havde - til 4-5 fold, så giver det 160-200 tdr. korn.

Der er kun en begrænset mængde korn til direkte salg, idet der skal bruges en masse på selve gården.

Mængder oplyses ikke, men der skal bruges til

Udsæd - ca 1 tønne pr tdr. land

Hesteholdet/trækraften - brugte ganske meget

Til husholdningen til mel/ bagning af brød, gryn/ man spiste megen grød og husk

endelig byg til maltning til ølbrygning

husholdningen var en ret stor forbruger.

Kvæget fik kun beskedne mængder af kornprodukter - det måtte nøjes med halm og hø.

Lidt skulle der bruges til de mindre husdyr, men man skal her Huske, at svineholdet var minimal - faktisk kun til

husholdningen

høns havde man, men de måtte normalt klare sig selv med affald og deslign. og lagde følgelig kun æg i sommertiden.

Hvis der var korn (egen avl og tiende) derudover gik det til salg

Indtægterne var derefter	salget af korn	?
Salg af evt. heste og lev.husdyr		?
Værdien af kvæg- og småredselstiende (x her	oplyst / anslået	24- 30 Rdl.
Dertil indtægter fra "Højtidsoffer" anslået		170-180 "
accisseafgifter ved dåb, kirkegangskoner, brudevielse og begravelser for andre		160-170 "
x)en samling af tiende på æg, fjerkræ får og lam, samt boghvede m.m.		

- - - - -

Udgifterne kan synes beskedne, idet der anføres:

Kgl. skatter og afgifter	220 rigsdaler
Præstegårdens vedligehold	30 "
(meste laves af egne folk)	
Folkehold og andre udgifter	200 "
se nedenst. Ft. fra 1787(y	
(ja, man var beskedne, men	
folk fik jo kost og logi)	
Indkøb af varer til husholdning	?
f.x. kaffe og tobak	

Hvor meget der blev tilovers til beklædning, evt. nyanskaffelser, kan vi så forsøge at gætte ved at sætte beløb på spørgsmålstegnene.

Som det ses, er der i høj grad tale om naturalieøkonomi.

Alt i alt må det have givet - selv med udgifter til at holde børnene til bogen - overskud til præsten, idet Seidelin ved fratræden i 1820 havde penge til at købe hus i Nørregade i Odense. Her boede det gamle præstepar. Hans 2. kone døde i 1829 og han afgang selv v. døden efter et fald på gaden i 1837.

Der var tilmed et pænt overskud i boet.

- - - - -

y) Folketællingen i 1787 - kip A3361 - oplyser:

Ivar Seidelin, præst, 40 år. g. 1. g
Anna Marie Falsen, 37, kone, g. 2. g
David Niels Dorf Seidelin, 8, deres søn
Valentin Peter Seidelin, 7, deres søn
tjenestefolk:
Peter Hansen, 23 år, ug., tj. karl
Lars Christiansen 20 år, ug., tj. karl & nat. soldat
Niels Jørgensen, 15 år, tj. dreng
Dorthe Hansdatter, 33 år, ug., tj. pige
Anna Hansdatter, 25 år, ug., tj. pige
Margrethe Olsdatter, 28 år, ug., tj. pige
Elisabeth Marie Hvalsøe, 27, ug, konens søsterdatter

- - - - -

Pastor Peter Andreas Colding

Vi har nogle økonomital fra pastor Colding senior fra hans tid på Anholt 1845 - 1856

Der findes en interessant opgørelse af præstekaldets indtægter og udgifter - nok fra 1847

Indtægterne var sidste år 414 Rdl. og anslås i år til 440 Rdl. - altså værdien af tiende, "offer" og præstegårdens salg af produkter

Udgifter er mere specificerede:

Kgl. skatter		60 Rdl.	
Landemodet		6 "	
opkrævn. af andel af tiende	10 "		(*
Afdrag på lån statsgælden	40 "		
Enkekassen	15 "		
løn til Karl	36 Rdl.		
løn til pige	24 "	60 "	
"Jomfruen", d.v.s. konen	20 "		
købt brænde, smør og flæst	101 "		
	i alt	312 "	

Herefter er der godt 100. Rdl til øvrige fornødenheder incl. fødevarer.

*) jeg er usikker på, hvad dette dækker ? Er det kirkejerens part altså 1/3 af tiendet eller er det kongetiendet
Hvis dette er tilfældet, skulle det samlede tiende på Anholt kun have en værdi af 30 Rigsdaler.

Som man vil forstå er det svært at danne sig et totalt overblik over præstens økonomi.

Man talte jo også meget om fede og dårlige præstekald.

- - - - -

Ældreforsorg. I ældre tider kendte og brugte man aftægt.

Lettest at beskrive ved et eksempel.

Når den yngre generation på. f.x. en gård tog over, flyttede den ældre op i aftægtstuen. Den yngre generation skulle dertil sørge for forplejning - enten ved at man spiste sammen - eller ved naturalieydelse. Dertil brændsel, uld, pasning ved sygdom, kørsel i begrænset omfang samt begravelse. Bestemmelserne blev efterhånden fastsat i en kontrakt.

I præstegården var det udmøntet sådan, at en tiltrædende præst var forpligtet til efter visse regler at forsørge en præsteenke og i praksis også ugifte præstedøtre.

Problemet var lettest at klare ved, at en yngre ugift præst giftede sig med den gamle præsteenke. Dette kunne udvikle sig til et kædeægteskab, hvor den unge præst først giftede sig med en ældre præsteenke for så efter hendes død at gifte sig med en ung pige og så fremdeles.

Systemet bliver ofte benævnt som konserveringssystemet. Det kendes også fra Køng sogn.

Degnen

Et gammelt ordsprog siger; "Når det regner på præsten - drypper det på degnen".

Sandt så !

Degnen var efter reformationen præstens medhjælper. Han skulle bistå ved gudstjenestens afvikling. Han skulle være forsanger, når der skulle synges salmer, for musikanlæg som orgler og lignende kendes først i landsbykirker fra omkring 1900.

Såvidt vides var klokkeringning også degnens opgave ellers hang det på en af præstegårdens karle.

Gravkastning påhvilede normalt de efterladte, idet de fleste familier havde et fast gravsted på kirkegården.

Dertil skulle degnen oplære børnene i den kristne børnelærdom. Vi ved fra bisp Jacob Madsens visitatsrejser, at han også så på degnen og vurderede degnens evner og formåen på dette område og ellers gav anvisning på forbedringer. Ikke mindst når der skulle "ansættes" en ny degn.

Vi ved ikke, hvor meget undervisning en degn derudover gav børnene i årene efter reformationen. Det var nok i høj grad et spørgsmål om at have råd for forældre til at kunne betale degnen derfor.

Hvordan blev man degn, og hvad krævedes der. I eftertiden står degnene ofte som dårlig uddannede og dermed nok lidt naragtige, når de skulle vise deres lærdom. Tænk blot på Ludvig Holbergs degne !

Det er et svært område og megen lidt viden.

En egentlig læreruddannelse blev først sat i system omkring år 1800. Degnen blev normalt valgt af præsten eller indehaver af patronatsretten, og så var der åbnet op for mange muligheder. Degnen kunne være "en halvstuderet røver" i form af en latinskole-dicipel eller en præstestuderende, som ikke evnede at komme videre. Det kunne også være en person, der havde indyndet sig hos patronatretsindehaver.

Så støder vi på betegnelser som "løbedegn" og "sædedegn".

En løbedegn vil normalt have en tilknytning til en nærværende latinskole og kun kommer og medvirker ved gudstjenester, hvorimod en sædedegn har bolig i området og har alene sit udkomme derfra.

Vi kan tilføje, jf. det indledende ordsprog, at så skulle præsten ud af sin tiende part betale en mindre part til degnen. Degnen havde også egne indtægter i form af "offer" ved dåb, bryllupper og begravelser.

- - - - -

I 1722 oprettede Frederik d. 4. ca. 200 såkaldte rytterskoler i rytterdistrikterne. Disse skoler ligger her på Fyn fortrinsvis omkring Odense og i det gamle Odense Herred. Vi kan - når vi ved det - se resterne af disse gamle skoler, bl.a. i Verving og Brylle. I 1736 - i 200 året for reformationens indførelse - indførte Kong Chr. d. 6. konfirmationen, hvor de unge mennesker efter grundig konfirmationsforberedelse bekræftede deres dåbspagt. Herved konstateredes også, at det mange steder stod endog meget sløjt til med de almene skolekundskaber. Dette foranledigede kongen til at fokusere på højnelse af undervisningen og til at flest mulige kunne få lejlighed til at deltage. Blandt andet blev der også stillet større krav til lærerne/degnene om at højne undervisningen og pålagt præsterne at føre mere tilsyn. Der skete også en ændring for Latinskolerne. De mindre - bl. a. i Assens blev nedlagt til fordel for andre, som så kunne udvides med flere undervisere, bl. a. Nyborg

- - - - -

Vi bemærker, at i præstegårde, herregårde og "større" hjem havde man normalt en huslærer til at undervise børnene. Huslæreren kunne være en hel nyuddannet cand. teol., der skulle have lidt mere livserfaring, inden han gik ind i en egentlig præstegerning.

Oversigt over degne ved Køng Kirke og samtidig lærere ved Gummerup skole.

Senere kaldtes de også kirkesangere og var her som de fleste andre steder tilknyttet 1. lærerembedet.

- - - - -

Laruris Sædedegn, degn fra 1553, nu i 1589 en olding med svage-
lig kone i sengen. (Jacob Madsen)

efterfølger

Rasmus Jørgensen indsat som residerende sognedegn efter aftale/befaling fra bisp Jacob Madsen

nok underforstået, at der skulle "strammes" op.

Rasmus Jørgensen oplyses som søn af hr. Jørgen i Odense

- kunne tyde på, at han var præstesøn !

- - - - -

"måske et hul" for en af os ukendt degn

- - - - -

Claus Henningsen, f.c. 1632, d. 1702, nævnt 1650

Claus Jørgensen boede i degnehus 1682

- - - - -

"måske et hul" for en af os ukendt degn.

- - - - -

herefter følger i 4 generationer
samme degneslægt.

Mogens Thune Nielsen, f. c. 1671 i Norge, indsat som degn 6/4 1703
jvf. kirkebog, bg. 15/10 1752
indsat som degn 1703 - fratruddt 1749 (1752)

svigersøn:

Andreas Zacheriassen Heilig, f. 1717, d. 1801, fratruddt 1794
gift 17/7 1753 m. Hilleborg Mogensdatter, dbt. 18/12 1720,
d. 6/9 1806, 86 år
indsat som degn 1749 - fratruddt 1794

søn: kender kun det samme barn

Mogens Thune Heilig, dbt. 28/3 1755, d. 20/7 1832, g. 24/6 1796
m. Christiane Svaller fra Jordløse, f. 15/9 1757, d. 23/4 1837
bemærk: det var i denne periode, at den store landsdækkende
skolereform kom i 1814
indsat som degn 1794 - fratruddt 1827

datter: kender kun det samme barn

Anna Margrethe Heilig, dbt. 4/5 1800, d. 1836, g.c. 1827 m.
Hans J. Henriksen Høibjerg, dbt. 26/12 1797, d. 10/10 1858
han var fra Høibjerggård
indsat som degn 1827 - fratruddt 1858

- - - - -

fremmed:

Carl Chr. Emilius Jacobsen, f. 1836 i Falsled, d. 1907 i Odense
indsat som degn 1858 - fratruddt 1906

fremmed:

Carl Nielsen Mølgård indsat som degn 1906 - fratruddt 1919
nu kaldes han også kirkesanger

fremmed:

L. Sandager ca. 1919 - fratruddt 1959

Herefter var degne- og kirkesangerembedet ikke
længere fasttilknyttet 1. lærerembedet. Reglen
blev mig bekendt ophævet i 1922

Vil man vide mere om skoler og lærere i Køng sogn - se Vestfyns
Hjemstavn 1992.

Spørgsmålet kommer ofte: hvor gammel er Gummerup skole som
institution. Man kan selv vurdere efter ovenstående degneoversigt.

= = = = =

Præstegårdens Bygninger

Vi oplever systemet sådan, at efter reformationen i 1536 blev der på visse betingelser stillet en gård til rådighed for præsten. Præsten var således på den ene side bonde i en landsby/ sogn og på den anden side embedsmanden, der skulle prædike kristendommen og være det offentlige, læs Kongens repræsentant i området.

Her skal bemærkes, at præsten ofte havde 2 sogne at passe, et hovedsogn og et anneks. Dette var ikke tilfældet i Køng - kun i perioden 1687-1727 hed præsten Peder Bering, og han var præst i både Køng og Veringe med bopæl i Veringe.

Efter reformationen i 1536 klager de skiftende præster jævnlig over dårlig økonomi, underforstået at præstegården jordtilligender /marker er for små og måske af for ringe bonitet.

Der har selvfølgelig været nogle bygninger. Efter de første bispe-visitatser synes disse efter forholdene at have været i rimelig stand.

Det første vi egentlig hører om bygninger er fra perioden 1715-1727, hvor pastor Peder Bering er præst - men boende i Veringe. Hans kapellan, som også var hans svigersøn, Jacob Hansen Sandvad, boede i Køng.

Jacob Hansen Sandvad har sikkert på et tidspunkt fået succestionsretten til embedet i Køng, når den gamle præst døde.

Han skriver, "at han i perioden op til 1728 har renoveret ladegården og afvigte sommer bygget et nyt stuehus - alt sammen med stor bekostning". Det sidste skal nok passe, for han optager et lån på 100 Rdl. i den kristelige enkekasse for Fyens Stift med pant i præstegårdens bygninger, idet han erklærer, at de ikke på anden måde er pantsat eller belånt. Tinglyst 1718

Så langt - så godt !

Det har da også nærmest været en katastrofe, da der om formiddagen den 2. jan. 1730 går ild i præstegården, som nedbrænder helt.

De fleste heste, noget af kvæget, indbo og bøger bliver også flammernes bytte.

Præstegården bliver genopbygget, dels ved egne ydelser og dels ved hjælp fra kirkens patronesse, fru Anna Carisius på Søholms. Vi konstaterer imidlertid, at præstens svigermor, enkepastorinde, Elisabeth Sophia Biener optager lån hos Oluf Sørensen i Hjelmerup og farver Chr. Schurtz i Assens med pant i hendes 6 huse i Køng-Gummerup og håndpant i noget sølvtøj og fin dækketøj.

Præstegården har været firlænget med port midt i bygningen ned mod den nuværende parkeringsplads og stuehuset liggende lige overfor. Der har derimellem været 2 fløje, som et sted kaldes sidefløje til stuehuset - alt i alt med en lille gårdsplads mellem bygningerne.

I forbindelse med en forpagtningskontrakt fra 1872 får vi følgende oplysninger om bygningerne.

Et våningshus /stuehus med 2 sidefløje (y

Det østre hus (ned mod nuv. P-plads) rummer laderum, lo med slyden over porten og vognporten.

Det (må være søndre hus) rummer hestestald , foderlo og karlekammer.

Det (må være nordre hus) rummer rullestue, hønsehus, brænde- og tørvehus samt huggehus.

Et senere tilbygget svinehus og en baggård ligger udenfor gårdfirkanten. Det må have ligget syd for præstegården, idet jeg ikke kan se, at der har været plads ind mod kirkegården. Hvor evt. kvæg har været indkvarteret - nævnes intet om.

y) det med sidefløje - jeg synes ikke, der kan være plads ind på gårdsiden.

Denne tredie præstegård holder til 1894.

Nu bygges der en fjerde beboelsebygning i svejtserstil med to meget korte gennemgående sidefløje.

Det er en meget bastant, solid og rummelig bygning med skifertag. Overleveringer vil sige, at den daværende præstefrue i høj grad satte sit præg på bygningen både i størrelse og udseende. Dette udsagn står lidt i modstrid med andre udsagn om, at hun egentlig var et meget beskedent menneske.

Avlsbygningerne blev det ikke gjort noget ved i denne omgang, idet de fleste nok erkendte, at de havde haft deres tid. Da præstegårdens jorder allerede i mange år havde været bortforpagtet, så måtte man på sigt imødesee en nedrivning af disse bygninger. Sådan blev det.

Ved forpagtningsaftalen af 1917 er avlsbygningerne ikke medtaget. Nogle var måske nedrevne og andre blev det sikkert umiddelbart derefter. Efter de gamle billeder, vi kender, var de også nærmest en skændsel.

De i dag værende 2 huse på nordfløj er - på et for mig ukendt tidspunkt - blevet bygget til erstatning for den gamle nordfløj.

Det var egentlig mærkelig, at man byggede 2 huse !

Der er undertiden lidt forvirring om navngivning og brug, idet betegnelsen hestestalden nok bruges lidt i flæng, men der var faktisk også hestestald i begge.

Det vestligste og største hus - ligger nærmest hovedbygningen - rummede oprindelig vaskehus, brændselsrum m.m. for præstefamilien. Hertil et kammer til præstens karl/ kusk samt hestestald og vognskur.

I dag er huset dels til rådighed for præstefamilien og dels fyrrum for kirken og graverfaciliteter m. m.

I denne bygning findes en portoverligger med indskrift

IS 1730 EMB

Det må være Jacob Sandvad og Edel Marie Bering, der genopbyggede præstegården i 1730. Om det er en oprindelig gammel egebjælke fra byggeriet i 1730 (evt. restaureret), eller om det er en rekonstruktion fra byggeriet efter 1894, ved jeg ikke.

- - - - -

Det østligste hus - fjernest hovedbygningen - var oprindelig opstaldningsrum for kørende kirkegængeres heste.

Her er der nu indrettet toiletter og garage for præsten.

Rester af spiltov ses stadig.

Det skal her bemærkes, at egetræsbindingsværket i gl. lade m.m. blev solgt til Kresten Madsen på Bøgebjerggård i Gummerup. Ved at støbe en høj sokkel og indlægge mansard tag blev der en rummelig lade ud af det.

Hovedbygningen er selvfølgelig blevet moderniseret ad flere omgange, men bevarer stadig i 2012 sin gamle stil og måske også nogle uhensigtsmæssigheder. Alt i alt en meget rummelig bolig.

- - - - -

På Lokalhistorisk Arkiv i Glamsbjerg ligger en fotoalbum med mange fotos fra tiden lige efter byggeriet af det ny stuehus. Giveren må efter det vedhæftede brev i albummet være pastor J.F.A. Coldings barnebarn, der bærer samme navn som farfaderen.

Præstegårdens jorder

I fællesskabets tid - før udskiftningen 1791-93

Hele ideen med en præstegård har været, at man skulle skaffe præsten en bolig og samtidig give ham et levebrød faktisk på et naturalieøkonomisk grundlag, idet der jo ikke var en pengeøkonomi i samfundet til aflønning, som vi kender i dag.

Vi ved ikke helt, hvordan det begyndte, men ved kirkeordinansen fra 1537 kom der jo en nyordning af hele kirkevæsnet.

Se under kirkeordinansen

For Køng sogns vedkommende blev den nuværende præstegård udlagt med bolig, landbrugsbygninger og jordtilligende ligesom i andre sogne til præsten.

Jorden var som for andre værende gårde et fælles anliggende, idet hver gård efter en nøje udregnet fordeling havde sin part af hver af byens marker. Det var dette, man kaldte fællesskabet.

Et eks. - var der 11 bymarker - hver havde sit navn - og 13 gårde, så havde hver gård en del af hver af de 11 marker. Ikke altid 1/13 del - det afhang af gårdens størrelse.

Markerne blev drevet i et fællesskab af landsbyens bønder, hvor præsten var en af dem. Beslutninger blev taget på bystævnet under oldermandens ledelse.

Hvad dyrkede man da. Her skal ikke kommes med en lang redegørelse for de over tid skiftende sædskifter. Blot skal konstateres, at grovfoder i form af roer og lignende først kom med i omdrift efter 1870, hvilket gav base for det større kvæghold. Før den tid havde man en omdrift der mest bestod af korn og brak og måske med mindre marker med ærter, boghvede, spindhør etc. Kartoffler kendte man også, men først i 1700 tallet blev det efter nogen skepsis brugt som menneskeføde. Egentlige græsmarker i omdrift brugtes ikke. Her havde man engene og overdrevsarealerne og så de afhøstede kornmarker i efterårstiden. ("når man opgav ævred")

Kornmarkerne var alfa og omega nemlig spørgsmål om føde til folk og fæ. Brakmarker var for såvidt spild, men et nødvendigt onde for at holde kornmarkerne fri for ukrudt

Så skal man huske at udbytterne var små. Man regnede i gamle dage med fold - og gør det i imellem i daglig tale endnu. Hvis man kunne høste 5 fold i korn, så betød det, at man høstede 5 gange så meget som man såede. Op til udskiftningen var det fint med 5 fold.

Vi ser på med et lille eksempel.

Hvis man ud af præstegårdens ca. 60. tdr l. dyrkede de 40 med korn og havde 5 fold i udbytte, så gav det i alt 200 tdr. korn.

Heraf skulle man bruge ca. 40 til usæd og 20 til tiende.

Derefter skulle der bruges en del tønder til mel, gryn og malt, for husk stadig, at brød og grød var en meget stor del af den daglige ernæring for folkene. Dernæst var der hestene - trækkræften. De levede af korn og halm - måske lavet i hakkelse. Evt. græsning blev brugt i sommertiden. Der skulle derefter helst være lidt korn at sælge, for trods naturaløkonomi var der behov for at afregne enkelte ting i mønt.

Man vil af dette forstå, at det var meget begrænset, hvad der blev til rest.

Kvæget levede af græsning om sommeren og hø og halm om vinteren. Svineholdet var meget lille - næsten kun til eget forbrug - om efteråret blev de jaget på "olden" og ud på de afhøstede marker, hvorefter de blev slagtede i nov.- dec. Så man havde mindst mulig at føde på i vintertiden. Fjerkræet måtte næsten skøtte sig selv og lagde følgelig meget få æg undtagen om forår og sommer.

Der er lavet mange beregninger om udbytter og fortjenester, men man vil af ovenstående kunne se, at der var ikke noget at rutte med.

Det ses da også ved, at de første lutherske præster idelig beklagede sig over økonomien - underforstået nok også af den påståede ringe gårdstørrelse. Klagerne i Køng var mange.

Man manglede skov til gærdsel og brænde. Engbundene /engarealer gav for lidt græsning og hø. Så var der problemer med mosearealer til tørvegravning. Sådan kunne vi forsætte.

Det betød også retstræter, idet præster jævnlig optrådte i Herredstinget, enten som anklager over manglende rettigheder eller som anklaget for at udnytte rettigheder for groft.

I dag vil vi nok kalde det meste af dette for rene bagateller, men i datidens samfund blev det betragtet med megen alvor.

En mærkelig sag hører med i billedet:

Matr. 18 i Gummerup - Sjodsholm - ses ca. 1560 at tilhøre præsteembedet, forstået på den måde, at gården havde egen fæster, men landgildet tilgik præsten. Pastor Henning Clausen Bang foranledige et mageskifte, så hovedparten af gården matr. 22 Køng gik til præsten, mens Sjodsholm overgik til Christian Christophersen Urne på Søbo.

Pastor Peder Berings bortforpagtninger

Pastor Peder Bering, der boede i Verninge præstegård havde således jorderne forpagtet ud - i hvert fald i perioder.

Vi kender forpagtere:

Niels Christensen Schousboe, d. 1715,
studepranger, forpagter Køng Præstegård 1694-98 og
sen. Søholm - ejede flere gårde

Henning Hansen døde af svindsot (tuberkulose ?) 4/3 1703, 36
år gammel. Han startede muligvis forpagtningen i 1698 !

Jens Detlevsen, f. 1647, d. 1717, sagfører for pastor
Bering, boede i periode 1687-1717 i Køng Præstegd.
Forpagter ??

I 1716 blev kapellan Jacob Hansen Sandvad gift med pastor
Berings datter, Edel Marie, og bosat i Køng præstegård. Han
har formodentlig selv overtaget driften.
Udover navne kender vi ikke til skriftlige kontrakter - måske
har de været der, men gået til i tidens løb. Egentlig kan jeg
ikke forestille mig, at man har lavet det uden tilladelse fra
højere sted.

Udskiftningen 1791-93

Fællesskabet blev opløst i forbindelse med landboreformerne sidst i 1700-tallet. Udskiftningen skete her i Køng- Gummerup i årene 1791-1793.

Herefter havde hver gård sine egne marker. Brugeren var alene ansvarlig for driften. I princippet skulle hver gård have tilsvarende størrelse jord som før udskiftningen. Da udskiftningen i Køng-Gummerup var elendig, er det ikke sikkert, at dette princip blev gennemført.

Gående ud fra forskellige senere arealoplysninger kan vi vurdere, at præstegården efter udskiftning havde ca. 60 tdr.l eller 33 ha alt inclusive.

Det var egentlig ikke så meget, men det passer godt med gamle oplysninger om, at Køng Præstegård var mindre end nabopræstegårdene i bl.a. Flemløse og Hårby.

Pastor Ivar Seidelin synes at have været meget aktiv i forbindelse med udskiftningen - det var også i den rationalistiske tidsperiode, hvor præster ind imellem prædikede om moderne landbrugsdrift - og glemte evangeliet !

Som allerede sagt omfattede præstegården da ca. 33 ha og var allerede i 1688 blevet tillagt 6-6-0-0 i hartkorn, hvilket ændredes ved 1844 matriklen til 7-5-2-1 i hartkorn. De 2 vurderinger kan ikke umiddelbart sammenlignes.

Præstegårdsjorderne blev i denne lange periode op til ca. 1870 drevet som et almindeligt landbrug med præsten som driftsleder. Vi må vurdere, at han normalt havde en ældre avlskarl /forkarl til at stå for det daglige, da præsten jo også havde mange andre gøremål. Generel synes der at være mange folk i præstegården, jf. folketællingerne. Aligevel er det forståelig, at for økonomien var præstens evne til at drive landbrug afgørende.

Omkring 1840 begyndte man at mergle og med en evt. lidt større husdyrhold (grovfoder) blev der mere gødning. Sammen med bedre jordbearbejning gav det øgede udbytter.

Bortforpagning af jorden

Det, at præsten selv drev landbruget, blev efterhånden umoderne. Problemet løstes i første omgang ved at præsten bortforpagtede landbruget - givetvis med stiftets indforståelse - samt at præsten til gengæld fik afgiften. Senere og så er vi nok i nærheden af år 1900, kom præsten på fast løn, og så var det kirkeejer, der indkasserede afgiften.

Der er nok blevet fastsat landsdækkende retningslinier herfor, men det er sikkert først efter loven om menighedsråd i 1903.

Jeg opfatter nu situationen sådan, at det var med glidende overgange.

Kendte forpagtningskontrakter fra Køng præstegård

Provst P.A. Colding laver forpagtningkontrakt med sognefoged Rasmus Nielsen fra 1. april 1872 til 1. april 1881 - altså 9 år Tinglyst 23/2 1872.

Særlig bemærkes: Præsten

forbeholder sig alle gårdens bygninger

og den del af jorden, der omfatter:

frugt- og køkkenhave, toften med lunden og elleskoven samt tørvemosen i Hillerup. Præsten lod nok selv lave tørv.

Dertil nok 2 småhegninger, Enemærket og Tvillingelykken

Det oplyses at det forpagtede areal er ca. 50 tdr. l.

Dertil er der bestemmelser fastsat i 20 punkter med rettigheder og forpligtigelser.

Særlig bemærkes at afgiften er 125 tdr. byg til kapitelstakst samt at der skal drænes og regler for deling af udgifter til dette.

Forpagtningsaftalen forlænges yderligere 9 år fra 1881 til 1. april 1890 samt yderligere en ny 9 årig periode frem til 1899. Rasmus Nielsen boede på Bonnegården.

Nu kommer der i 1899 en ny forpagter ind i billedet, nemlig F.L. Frandsen på Dorthealund i Hårby, som får forpagtningen i 2 gange 9 år.

Aftalen indeholder 15 punkter, men præsten får formindsket ret over landbrugsbygninger, dog således at præsten må beholde bryggers, tørvehus i nordre længe samt hønse- og andehus, svinesti med retirade og gæstestald ved søndre længe. Dertil plads til 2 vogne. (t

Tinglyst 24/7 1899

Forpagtningaftalen er efter anmodning fra Fyns Stiftamt approberet af Kirke- og undervisningsministeriet den 14/7 1899. (det hed vist nok Kultusministeriet).

F.L. Frandsen har åbenbart haft en bestyrer, Jens Jensen, som har overtaget forpagtningskontrakten i 1905, idet Jens Jensen fratræder i 1917

Som fjerde forpagter indtræder gdr. Vilh. Møller i Gummerup for en otteårig periode til 31. marts 1925.

Betingelser - stort set som hidtil .

- - - - -

t) efter folketælling havde præsten en karl som hestepasser og kusk samt måske til pasning af den store have.

Kilder: se Ingvard Rasmussens optegnelser

Bortsalg af præstegårdsjorden til landbrug

Herefter beslutter menighedsrådet at bortsælge jorden, som udstykkes til 3 mindre landbrug, jf. lov af 4. okt 1919 om "afhændelse af de til præsteembeder henlagte jorder til oprettelse af husmandsbrug".

Således oprettes her 3 husmandsbrug som følger

Matr. 17e, 9,9 ha hartkorn 1-4-3-2 3/4 til Anton Pedersen
Glamsbjerg Grave pr. Glamsbjerg

Må være nuværende adresse Præstemarken 12 & 14
Navn: Egebjerg el. Haugård ?

Matr. 17c, 8,9 ha hartkorn 1-1-2-1 1/2 til Niels Peter Andersen
Nydamgård pr. Nårup

Må være nuværende adresse Præstemarken 11

Matr. 17d 8,1 ha hartkorn 1-5-0-0 til Anders Carl Chr. Jacobsen
fra Højrup.

Må være nuværende adresse Præstemarken 15

I alt frastykket til de 3 landbrug 26,9 ha

Alle har adresse, Præstemarken

- - - - -

Bortsalg af anden jord

Den 12/12 1871 blev der frasolgt en grund matr. 17b til murer Niels Christoffersen i Køng med hartkorn 0-0-1-1.

Areal - kort- & matr.styrlsen - angiver 2160 kvm ændret 1962

Beliggenhed ukendt indtil videre

Selve Præstegården ligger i dag - 2010 - på en grund, som oplyses at være på 1 ha 4612 kvm

Denne grund har måske været større, idet jeg formoder, at arealet til kirkegårdsudvidelsen i 1980 er taget fra selve præstegården.

Afstemning af arealer

I 2010 - efter Assens kommunes vejviser - jf. Kort & Matr.styrelse ser situationen sådan ud på Præstemarken, idet der gennem årene er blevet handlet og frastykket, så der er i alt er 13 parceller med matr. 17, nemlig 17a 17o minus 17j og 17l (j & l bruges sjældent)

Matr. 17a selve præstegården m. have

Bodebjergvej 2 1 ha 4612 kvm

Matr. 17b ukendt adresse 2160 kvm 1962

Matr. 17c Præstemarken 11 3743 kvm 1988

Herfra er sikkert frastykket

17h landbrug sam. med Hårby landbrug 2 ha 8810 kvm

17i landbr.u bygninger sammen

Køng landbrug 3 ha 4241 kvm

Matr. 17d Præsteemarken 15	<u>uændret</u> i forhold til oprindelse 8,1 ha =	8 ha 0610 kvm	
Matr. 17e Præstemarken 14	restareal	1 ha 9248 kvm	2003
Matr. 17m Præstemarken 12	er frastykket		2003
	matr. 17e areal	8 ha 0000 kvm	
	17 e & 17m i alt areal 9 ha	9248 kvm	
	lig <u>oprindelig</u> 17e med 9,9 ha		
	efter vejviser er matr.12 & matr.14 sammen nævnt som Præstemarken 12		
	Navn:Haugård el Egebjer ?		
Matr. 17f Præstemarken 3	er sammen med Matr. 17n og med i alt	8205 kvm	2004
Matr. 17g sam. M 17o	ej adresse	5 ha 8217 kvm	
	matr. 17o ej adresse	1612 kvm	
	matr. 17o & 17g i alt	5 ha 9829 kvm	
Matr. 17h	ej adresse	2 ha 8810 kvm	
Matr. 17i	ej adresse	3 ha 4241 kvm	
Matr. 17k Præstemarken 7		2866 kvm	1981
	Ejendommen hed og hedder Kommenhøj Kommenhøj		
Matr. 17m Præstemarken 12	se matr. 17e		2003
Matr. 17n præstemarken 3	se matr. 17f		
Matr. 17o ej adresse	se matr. 17g		

Præstegårdsjorden

Konstaterer:

Præstemarken 15, matr. 17d er uændret i forhold til oprindelse med 8,1 ha = 8ha 0610 kvm

Præstemarken 12 og 14 matr. 17e & 17m har oprindelig hørt sammen under matr. 17e med 9,9 ha (8.000 + 1.9248)

Øvrige matr.

skulle umiddelbart svare til oprindelige matr. 17c 8,9 ha, men det passer ikke. Giver større tal, hvilket kan forklares ved at der ofte i forbindelse med tilkøb og frastykninger laves matr.

saneringer. - forskel ca. 3,8 ha,

Hertil skal føjes: vi ved ikke hvorfra udvidelser af kirkegård kommer ! måske fra opr. Matr. 17a !

Præstegårdshaven

Fra gammel tid har der altid stået en vis glans om præstegårdshaverne. Præsterne eller deres koner var ofte forgangsfolk med hensyn til nye planter, buske og træer samt urter. Haverne var sædvanligvis også store.

Vi har en opfattelse af, at en egentlig prydhave lå vest for hovedbygningen grænsende op til en lille lund, som flere gange er nævnt i historien. Dette har givet haven et parklignende præg, som man stadig fornemmer, når man færdes i haven med flere gamle store træer på en stor græsplæne.

En kålhave, som senere blev til en køkken- og urtehave lå syd for indkørselen - altså faktisk der, hvor der er parkeringsplads i dag. Ældre folk i sognet kan stadig for sig se pastor J. Frankov-Petersen gå og ordne køkkenhaven. Mod vest for denne var der frugthave. Der ses stadig nogle frugttræer på det sted. Et gammelt hønsehus beliggende herinde er faktisk først blevet fjernet inden for de seneste år.

Gårdspladsen havde oprindeligt kun et træ i midten med rundkørsel omkring. Omkring 1980 blev pladsen lagt om - rundkørslen forsvandt, og der blev anlagt flere beplantninger med blot en sti op til præstens hoveddør.

Såvidt jeg på foreliggende oplysninger kan bedømme, har haven i hvert fald 1 gang, nemlig omkr. 1976-78, afgivet jord til kirkegården med det, vi kalder Skovkirkegården.

Indvielsen blev foretaget af pastor J. Frankov-Petersen, der for øvrigt var den første, der blev begravet her nemlig i 1979.

Anlægget af Skovkirkegården blev foretaget af gartner Jacobsen sen. fra Glamsdalen. (L.F & T.F.P.)

- - - - -

Selve præstegårdsgrunden oplyses i 2009 fra Kort- & matrikelstyrelse til 1 ha 4612 kvm.

Kilder: Bl. a. Fotoalbum fra J.F.A. Coldings tid
Anna Sofie Seidelins 2 erindringsbøger

Præsteboligens indretning.

Dette falder i nogen grad uden for denne redegørelse. Det skal anføres, at der er konfirmandstue i den nordlige sidefløj med indgang fælles med boligens bagdør.

Præstens studereværelse findes i den modsatte - sydlige - fløj.

Der imellem og i tagetagen er der en meget rummelig bolig

Ved præstegårdens renovering i 2012 kunne man konstatere, at der var sket ændringer i indretning, bl.a. havde der tidligere været et meget større køkken.

I de 2 udhuse - længer mod nord er der garager, graverfaciliteter, fyrum m. videre - se under præstegårdens bygninger.

Kirkegården

Som skik og brug lå kirken ca. midt på kirkegården omkranset af en kampestenmur. Sådan var det også, da bisp Jacob Madsen aflagde visitatser i perioden 1588 til 1604. Køng kirkegård havde og har en lidt akavet facon, idet den ligger meget tæt op ad anden bebyggelse på de 3 sider.

Ved Kirkens overgang til selveje i 1910 var kirkegården beskeden af størrelse, idet skellet mod vest efter foreliggende tegninger lå i forlængelse af muren fra præstegårdsindkørslen til nuværende toiletbygning, og altså endte ved muren mod Køng Lindegård.

Dette sted er nok, hvor der i dag er et knæk på muren.

Sagt på en anden måde - det nuværende ligkapel (som altså ikke var bygget dengang) kom enten til at ligge i skel eller på den nye del af kirkegården.

Jorden der ejedes af Køng Lingegård som et mærkeligt "indhak", idet skoven længere vestpå var i præstegårdens eje. Af Krengerup arkivets papirer

kan man se, at man havde overvejet forskellige muligheder om en udvidelse af kirkegården:

- en evt. kirkebyggeri med kirkegård i Glamsbjerg ville aflaste
Køng Kirkegård - men mon nok ?
- anlæg af en ny kirkegård på nuværende P-plads, som dengang
var en del af præstegårdens kålhav.
- køb af "indhakket" fra Køng Lindegård.

Det endte med det sidste, men på en sådan måde, at det var grev Rantzau på Krengerup som kirkeeejer, der måtte foretage jordkøbet, inden overgangen til selveje. Det skete ved skøde af 6/10 1910 fra

Lars Rasmussen, Køng Lindegård. Arealet fik matr. nr. 31c

Det drejede sig om 3500 kvadratalen jord.

Den oprindelige kirkegård er oplyst til 12480 kvadrat alen. Der har sikkert været en gammel kampestenmur, men denne er nok blevet genbrugt til at etablere nye mure mod henholdsvis præstegården og Køng Lindegård. Derimod synes der ikke at have været tale om en ny mur mod vest.

Jorden blev sikkert i sin helhed indviet til kirkegård, men man tog kun den østligste del i brug. Der blev som nævnt bygget nye mure i nord og sydside, men kun i den "længde", man tog i brug som kirkegård.

Den nye del af kirkegården er blevet indviet af pastor Colding, som også fik sin sidste hvilested på denne delovre ved muren mod Køng Lindegård

Omkring 1958 udvidede man kirkegårdsarealet, og murene mod syd og nord forlængedes.

Man kan ret tydelig af murens beskaffenhed se, hvor skellet gik.

Vi ved at, at Frederik Kristiansen, Køng Vestergård var blandt de første, der blev begravet på denne udvidelse, nemlig i 1958.

Fra kirkesyn er den nye kirkegård nævnt i 1960 og 1961, hvorefter der skulle anskaffes 3 nye bænke hertil.

Såvidt jeg på foreliggende oplysninger kan bedømme, har præstegårdshaven i hvert fald 1 gang, nemlig omkr. 1976-78, afgivet jord til kirkegården med det, vi kalder Skovkirkegården. Indvielsen blev foretaget af pastor J. Frankov-Petersen, der for øvrigt var den første, der blev begravet her nemlig i 1979.

Anlægget af Skovkirkegården blev foretaget af gartner Jacobsen sen. fra Glamsdalen. (L.F & T.F.P.)

Såvidt jeg ved, var han også blandt de første, der blev gravlagt der nemlig ca. 1991-92.

I gamle dage var den fineste gravplads i kirken foran alteret. Her ligger efter dækstenen herskabet på Søholm, oberst Aug. von Kaphengst og frue Anna Charisius. Deres slægt var kirkeejere igenem generationer.

Dernæst var der præsterne. Vi kender ikke til eksakte ældre gravsteder, men for flere vedkommende er anført, at de blev hensat i kirken.

Dernæst var der - så at sige - menigmand. Her var det finest, at ligge så tæt på kirken så mulig.

Menighedsrådet prøver i dag, når ledighed gives at frilægge disse nærområder, og efterhånden er der kun ganske få gravsteder her. Jeg kan f. ex. huske, at familien på Gummerup Skovgård - sikkert fra gammel tid - havde gravplads lige op af kirkens sydside. Gårdene Hjortholm og Skrinshave i Holte havde også gravpladser nær op ad kirken på nordvestsiden.

Ellers var det efter gammel skik almindeligt, at man betragtede kirkegården som et minisogn, og at man havde gravsted i den retning fra kirken, hvor nu ens gård var beliggende. F.x. kan man stadig "ane" at gamle Højrupfamiliers gravsteder lå sydøst for kirken.

Lidt specielle gravsteder og gravminder ses for præstefamilien Colding ved / i kirkegårdsdiget mod nord over for Køng Lindegård. Skal man tro gravmindets placering er pastor Storch begravet i hjørnet mellem skib og tværskib på kirkens nordside.

Ca. samme sted ligger et ret forvitret gravminde for pastor Seidelins første kone, Anne Marie Seidelin, f. Falsen

Gravskikke og gravminder er ikke som de har været. Mærkelig nok har man ikke i Køng anlagt et lapidarium, hvor man placerer gamle gravminder.

Her skal i øvrigt indskydes, at stengravminder er af forholdsvis nyere dato. Før brugte man trækors med påmalede navne. Såanne havde jo begrænset levetid, men de kunne normalt i den gamle tid holde indtil næste generation skulle bruge gravpladsen. På Hjemstavnsgården bevares enkelte af disse gamle gravminder.

Ved muren på den "nye" del af kirkegården ind mod Køng Lindegård finder man et hvidt marmorgravminde for den gamle slægt Rasmussen på Køng Lindegård. Det har givet anledning til nogle spekulationer. De ældre medlemmer - død før 1910 - kan ikke være begravet der, hvilket også bekræftes af gravmindets indskriptioner, som alle - hvad dødsdato angår - er døde efter 1910.

Hvor de tidligere havde gravplads vides ikke, da jeg ikke har kunnet finde nulevende efterkommere fra familien.

Det har vel været naturligt for familien på Køng Lindegård, at de efter kirkegårdsudvidelsen - om man så må sige - skulle begravnes på egen/gammel jord.

Dette gravminde er karakteriseret som bevaringsværdigt, og holdes derfor af kirken.

= = = = =

Grundloven 1849

Den frie forfatning i 1849 gav en hel del frihedsrettigheder angående de religiøse og kirkelige forhold. Disse bestemmelser er videreført ved senere grundlovsændringer.

Paragraf 67 fastslår den fulde religionsfrihed

Paragraf 4 fastslår at Den evangelisk-lutherske Kirke er den danske folkekirke og understøttes som sådan af staten

paragraf 6 fastslår, at kongen skal tilhøre denne kirke.

I forbindelse med grundlovens udarbejdelse kunne man ikke nå at forhandle en særlig kirkeforfatning igennem. I stedet indsatte man en såkaldt løfteparagraf, som stadig er i kraft - paragraf 66 - og som lyder: "Folkekirkens forfatning ordnes ved lov".

Ovennævnte paragrafhenviisninger er fra nuværende grundlov, men bestemmelserne har været gennemgående i de tidligere udgaver af grundloven.

Hele tre gange har man forsøgt sig ved kommissionsbehandlinger at få en form for kirkeforfatning sat på plads, men uden held. Sidste gang sad kommissionen i 12 år fra 1928 til 1940.

Hvorfor lykkedes det ikke, - og skulle det partout være en kirkeforfatning. Umiddelbart synes alle på overfladen, at det var en god ide, men når man kom dybere ned i stoffet, så var der i virkeligheden meget afvigende synspunkter.

En kirkeforfatning vil i virkeligheden betyde, at kirken kommer under en fælles myndighed med et valgt øverste råd eller synode. Denne skal så i tide og utide ikke alene tage besluttende stilling i kirkelige spørgsmål, men også let bliver presset til at blande sig i mange verdslige (politiske) forhold. Som forholdene er i dag, har kirken faktisk ikke et fælles møde - ingen kan udtale sig på kirkens vegne. En bisp eller præst kan nok udtale sig, men i realiteten kun på egne vegne. Det politiske system søger normalt at undgå at blande sig i det, man kalder kirkens indre liv. Gør man, får man normalt "tæv". Med andre ord: forholdene er sådan lidt misk-mask, men andre holder på, at der deri er en fin balance:

Giv Gud hvad Guds er og
Kejseren hvad Kejserens er

Der har været fremført mange betænkeligheder mod en kirkeforfatning. Nævnes kan, at mindretal er bange for at blive klemt i et sådant system. Visse dele af kirken er måske utrygge ved at skulle ud på egen sejlads, uden i den sidste ende at have det politiske system i ryggen. Andre kirkefolk ser en fare i, at det politiske system kan gå hen og få for stor magt.

Det politiske system er tilsyneladende klar til at åbne op, men måske er politikerne ved nærmere eftertanke også bekymrede for at få en kirke med mere magt, idet kirken så kunne begynde at bruge magten i det verdslige system.

Vi kan vel prise os lykkelige for, at vi ikke har fået eller haft egentlige religiøse politiske partier i dette land.

Bemærk, at kun et enkelt parti - men ikke med særligt held - har stillet op til menighedsrådsvalg.

- - - - -

Grundlovens frihedsbestemmelser var ikke alene begrundet i udefra kommende tanker. I 1840'erne startede her i landet de såkaldte folkelige vækkelser. Nogle blev også kaldt de gudelige bevægelser.

Sidstnævnte blev faktisk nidkært bekæmpet af den konservative del af gejstligheden, men det hjalp ikke - grundlovens frihedsbestemmelser blev gennemført. De var også løftestang for de forsatte fornyelser, tænk blot på alle de kirkelige problemer, der blev løst ved lovgivning om løsning af sognebånd, valg- og frimenighederne. Her på egnen var der vist ingen af disse sager - jo - vi fik en højskole, men det startedes vist af en udefra kommende mand.

Menighedsråd

Grundlovens givelse i 1849 var som bekendt på mange måder begyndelsen til at demokratisere vort samfund. I grundloven var der da også optaget en løfteparagraf om, at kirkens mere almene forhold skulle ordnes ved lov.

Efter systemskiftet i 1901 med en ny venstregering med I. C. Christensen som en af de ledende folk kom der også til at ske noget på kirkeområdet. En af I.C. Christensens hovedteser var, at skulle man få almindelige mennesker engageret, så skulle man give dem noget ansvar.

Loven om menighedsråd fra 1903 var nok ikke helt efter hans hoved, idet man fornemmer, at stærke gejstlige kræfter var bekymrede for at afgive for meget magt. Omend loven gav valgret også til kvinderne, gav loven faktisk kun menighedsrådet en slags rådgivende funktion over for præsten. Præsten var nemlig "født" formand. Det ses bl.a. også ved, at de nye menighedsråd faktisk ikke var tillagt egentlig myndighed i forbindelse med afvikling af tiende og kirkernes overgang til selveje.

Læs om Køng Kirkes overgang til selveje i 1910 under patronatsretten.

Noget var imidlertid sat i gang. Menighedsrådsloven af 1903 - ses benævnt som en slags forsøgsordning - og skulle som sådan revideres i 1912. Her fik menighedsrådene indstillingsret, når præsteembeder skulle nybesættes.

I 1922 var loven igen til revision. Ved denne lejlighed blev det besluttet, at menighedsrådene selv skulle konstituere sig med en formand, som ikke behøvede at være præsten.

Præsterne fortsatte nok mange steder med at være formænd. Dels havde præsten stadig megen autoritet, og man væltede jo ikke en gammel præst !

Efter de forliggende oplysninger synes præsterne her i Køng sogn at have været formænd helt frem til 1976. Pastor Frankov-Petersen har gjort opmærksom på, at han nok stod overfor en pensionering. Man konstituerede sig derfor med Holger Berg (Olsen) som formand efter valget i nov. 1976.

Formandsrækken skulle derefter se sådan ud:

Pastor Colding, født formand 1903-1917

Pastor Thyssen, født formand 1917-1923

Pastor Kelstrup

Pastor Frankov-Petersen valgt formand 1941-1976

Holger Berg (Olsen), Gummerup valgt formand 1977-1980 incl

Søster/Ane Møller; Køng Mølle " " 1981-1984 "

Birthe Granum, Gummerup " " 1985-1987

Betty Lassen, Gummerup " " 1987-1998

Hanne Juul, Holte " " 1990-2002

Runa Sand, Køng " " 2002-2003

Grethe Bjært, Gummerup " " 2003-

Da jeg ikke har haft mulighed for at se menighedsrådsprotokollen, kan jeg ikke stå inde for oplysningerne fra 1923 til 1976. Menighedsrådet i Glamsbjerg valgte allerede fra 1934 en formand blandt de folkevalgte medlemmer af rådet.

Valg til menighedsrådet finder normalt sted i nov. måned forud for den nye fireårige valgperiode, der starter 1. jan. i ulige år. Valgbare og valgberettigede er alle medlemmer af folkekirken. Det afgående menighedsråd afholder i løbet af efteråret et orienteringsmøde, hvor der aflægges en slags beretning for den forløbne periode, og der tages initiativ til at opstille liste eller lister til det forestående valg. Indgives der kun en liste er listeindehaverne valgt i opstillingsrækkefølgen. Dette benævnes ofte som fredsvalg. Hvis der er indgivet flere lister skal der afholdes afstemning.

Jeg tror nok, der har været fredsvalg i Køng i masser af år. Disse valg har nu nok mere været, hvad man også kalder aftalevalg. Sagen var tidligere, at enkelte grupper - Indre mission og Socialdempokratiet - som betingelse for at acceptere fredsvalg hver skulle sikres en repræsentant på listen. Ved de seneste valg er der - såvidt jeg ved fra deltagelse - ikke mere snak om disse betingelser.

Nu skriver vi 2012 - hvad så ?

Der er faktisk flere problemstillinger, som groft kan opdeles i nogle lokale hjemlige og så nogle mere landsdækkende.

Først den hjemlige

Indledningsvis erindrer vi om, at da Glamsbjerg Kirke blev indviet i 1912, blev sognet organiseret som

1 sogn med navnet Køng

2 kirkedistrikter med hver sit menighedsråd, men fælles om

1 præst

Dette løb kørte til 2008, hvor de 2 menighedsråd efter "lidt snak" besluttede fra næste valgperiode at indgå i et fælles pastoratsråd. Det har fungeret udmærket.

Køng sogn havde da ca. 3200 beboere, medens nabopastoratet Ørsted-Søllested-Vedtofte havde knap 1500 og Flemløse endnu mindre. På et tidspunkt var Flemløse dog blevet lagt sammen med Turup.

Da de kommunale myndigheder nedlagde Brahesholmskolen, bevirkede det, at børnene blev "klumpet" sammen på skolerne omkring Glamsbjerg, hvilket igen bevirkede, at der knap kunne blive til et konfirmandhold i Ørsted.

I 2010 tilbød bispen med henblik på lidt udligning, at Køng kunne få en halv præstestilling mere. Vi fik i den forbindelse pastor, Astrid Kirk Paludan, gift m. pastor Carl Otto Paludan i Krogsbølle og dermed svigerdatter at vor tidligere præst, Lars Paludan.

Hun faldt egentlig udmærket til her i sognet, omend nogle mennesker stadig ville have "vor egen" præst Jørgen Bendixen.

Men der er jo en lang vej mellem Køng og Krogsbølle, så da Astrid fik en mulighed for at få et job nærmere Krogsbølle, slog hun åbenbart til. Samtidig havde præsten i Ørsted, fru Heidi Hansen, søgt andet embede og fået det.

Om biskop Kr. Drejergård eller provst J. Hvidt har haft fingre med i spillet, kan man ikke vide, men de så i hvert fald en mulighed for at gribe ind i strukturen og i sidste ende spare en halv stilling væk. Begge menighedsråd og pastor Bendixen accepterede tankegangen.

Efter forskellige tilpasninger så et reorganiseringsforslag sådan ud:

Køng sogn med kirker i Køng og Glamsbjerg samt sognene Søllested, Vedtofte og Ørsted slås sammen i et stort pastorat med 2 præster om hele arbejdet, underforstået at vor nuværende præst, Jørgen Bendixen, forsætter som kirkebogsførende præst nu for hele pastoratet med forsat bopæl i Køng og ansættelse af en ny præst med bopælspligt i Ørsted Præstegård.

De 5 værende kirker bibeholdes.

Det nye pastorat får navnet, Glamsbjerg, efter det gamle

kommunenavn.

Der vil forsat være 2 menighedsråd for henholdsvis Køng-Glamsbjerg og Søllested-Vedtofte-Ørsted.

Seneste nye er, at den ledige stilling efter opslag bliver Besat med cand. teol. Else Suhr med tiltræden ca. aug. d.å. og med bopæl i Ørsted Præstegård.

Dernæst de mere landsdækkende

Gennem de senere år er medlemstilslutningen til folkekirken faldet til nu lige omkring 80 procent af befolkningen. I mange landsogne falder befolkningstallet samtidig drastisk.

En sådan udvikling stiller en masse spørgsmål. Hvorfor, hvordan og hvad gør vi. Sideløbende konstaterer man mange steder en ringe kirkesøgning på almindelige hverdagssøndage, og at der i det skjulte, finder en del messefald sted.

Samtidig har kirkeskatten haft en tilbøjelighed til at stige. Nogle sogne har haft svært ved at få økonomien til at hænge sammen, medens andre nærmest synes at svømme i penge.

Dette giver grundlag for at rejse spørgsmålet om evt. kirkelukninger. I første omgang særlig nyere bykirker, idet de gamle middelalderkirker jo er fredede.

Sideløbende har vi fået ny ligestillings- og kirkeminister, der ikke har en særlig dansk baggrund. Samtidig tager han sine porteføljer så alvorlig, at han i ligestillingens hellige navn har presset et ritual igennem til brug ved en homoseksuel vielse.

Noget, der er megen uenighed om, både blandt bisper og præster. Dette kommer man nok over, men sagen kunne være taklet betydelig mere elegant, hvis man havde givet sig lidt mere tid.

Dertil lægger ministeren op til, at nu skal vi have gjort noget ved grundlovens gamle løfteparagraf for at lave noget, der skal minde om en slags kirkeforfatning. Det bliver om ikke andet så spændende at se den videre udvikling i dette spørgsmål, og om vi i det hele taget kan lande med begge ben på jorden, uden at al for meget går i stykker.

Vort synspunkt er, at man ikke skal forhaste sig. Ting tager som bekendt tid, og kirken er stadig en stor skude at dreje rundt med.

Kirken er et gammelt hus,
 står om end tårnene falde;
 tårne fuldmange faldt i grus,
 klokker end kime og kalde,
 kalde på gammel og på ung,
 mest dog på sjælen træt og tung,
 syg for den evige hvile.

Appendix

Præster, tiltaleformer, titler m. m.

Vi kommer ikke uden om det.

Præsten var jo en studeret mand og hørte som sådan til i en anden kulturkreds, men i hans hverdag levede han blandt bønder og småborgere.

Det gav en vis autoritet, som også gav sig udtryk for både tiltale og omtale.

Efter reformationen blev teologer med magistergrad ofte omtalt og tiltalt som mester med efterfølgende fornavn.

Kendes fra de første fynske bisper

Det med i hvert fald i omtale med fornavn med hr. foran kendes omkring år 1700. Pastor Peder Pederen Bering omtales ofte som

Hr. Peder.

Vi træffer samme betegnelse i litteraturen. I Blichers "En landsbydegns dagbog"- foregår i 1700 tallet - omtales præsten som hr. Søren.

Ved direkte tiltale har man nok brugt "tredje" person. F.x. vil præsten ikke - -.

- - - - -

Herefter kom der mere svulstige tiltaleformer både ved direkte tiltale og ved skriftlige henvendelser.

Præster og lavere gejstlige havde tiltalen:

" Hans/ Deres Velærværdighed " efterfulgt af navn skulle det gå lidt finere til - det krævede vist, at præsten var af "fine" forældre brugtes:

" Hans/ Deres Velbårenhed " .

Provster, bisper og andre højtagtede gejstlige havde tiltale

" Hans/ Deres Højærværdighed "

og tilsvarende

" Hans/ Deres Højvelbårenhed "

- - - - -

I 1800-årene indførtes titler som etatsråd, justitsråd o. lign. til højplacerede folk i samfundets top.

Man havde en tilsvarende titel til ældre gejstlige, der gennem et langt og arbejdsomt liv havde arbejdet for Kirkens sag

Det hed Konsistentialråd. Her kan oplyses at denne hæderstitel blev tildelt Køngpræsten

pastor Chr. Storck

som virkede i ca. 50 år i Køng.

- - - - -

Nu kan man sige, at vi er næsten tilbage igen.

Mange præster bliver i dag tiltalt med fornavn, og mange lægger selv op til det.

fil: Køng-afh-side 54-73

side 73 af 76

Til notater

Margit Simonsen Riis og Jens Møller Riis

Køng Kirke II

Brikker til et mønster om Køng Kirke og dens præster 1536 - 2012

Materialiet/stoffet er overordnet delt i 2 dele:

Første del
Omkring Køng Kirke
før og nu

Anden del
Omkring de 21 præster, der har været i Køng
siden reformationen i 1536

Indledning

Der har siden reformationen i 1536 været i alt 21 sognepræster.
Nogle har været der i en kort periode -
den korteste kun i 13 dage
andre i lange perioder -
den længste i 50 år.

Skal man sige noget generelt, så har embedet i Køng for langt de fleste præster været slutembedet, hvor man slog sig til ro.
Nu var det heller så almindeligt tidligere, at en halvgammel præst fandt sig nye græsmarker.

På sin vis står det lidt i skærende modstrid med tidligere præsters evindelige klagen over dårlige økonomiske forhold for præsten i Køng sogn.

Tidligere talte man ofte om fede og magre præsteembeder. For mig er spørgsmålet, jf. ovenstående om præsteembedet i Køng økonomisk var så dårlig.

Det stod og faldt nok en hel del med, om præsten foruden at være præst også efter tidens forhold var en dygtig landmand.

Nogle præster ved vi på godt og ondt mere om end andre. Nogle - nok de fleste kom fra embeds- eller præstehjem og havde ofte en stor slægt med i bagagen. Denne har vi også prøvet at få plads til.

Gennemgangen af de 21 præster er opbygget således, at præsterne er nummererede. Hver præst har sit eget lille afsnit med fortløbende sidenumre, men hvor præstens filnavn er påført alle sider.

Vi har fravalgt en fortløbende sidenummerering, fordi det ville give idelige sideændringer. Sagen er jo, at vi med vort valg har kunnet arbejde med mange præster tidsmæssigt sideløbende. Systemet indebærer også, at man senere - hvis nye oplysninger kommer - vil kunne indsætte dette uden omnummerering.

Indholdsfortegnelse 2.del**Kort Oversigt over Præster i Køng**

Nr.	navn	årstal	antal sider
1.	Hans Lauritsen	1527-1560	2
2.	Peder Hansen	1560-1581	3
3.	Rasmus Hansen	1581-1630	4
4.	Henning Clausen Bang,	1630-1666	5
5.	J. Jacobsen Holst	1666-1669	2
6.	Hans Steffensen	1669	1
7.	J. Jespersen Bagger	1669-1673	1
8.	Joh. Hendrich Morville	1673-1687	1
	Nævnt 1682 - kun i Køng		
9.	Peder Pedersen Bering også Verninge	1687-1727	17
10.	Jacob Hansen Sandvad, kapellan fra 1715,præst	1727-1747	10
11.	Hans Jacobsen Hvalsø,	1747-1772	15
12.	Niels Dorf G. Diderichsen	1772-1775	2
13.	Ivar Seidelin	1775-1820	23
14.	Chr. Storch	1820-1870	10
15.	Peder Andreas Colding	1870-1886	12
16.	J.F.A. Colding - søn	1886-1917	6
17.	E Pontoppidan Thyssen	1917-1923	3
18.	J.Fr.V.M. Kelstrup	1923-1941	5
19.	Jørgen Frankov-Petersen	1941-1977	3
20.	Lars Paludan	1978-2005	2
21.	Jørgen Bendixen	2006-	3
	kirkebogsførende for nye pastorat fra	2012-	
	Astrid Kirk Paludan		
	halvtidspræst	2010-2012	
	Else Suhr, sognepræst	2012-	

Siderne er ikke nummererede
men alle sider er påført præstens fil navn
og med fortløbende numre efter dette
så hver præst har eget sidetal.

